

PRVIČ V VRTEC

Bojan Varjačič - Rajko

UVOD

Pri pisanju pričujoče knjižice me je vodila misel, da napotki in nasveti za pravilno uvajanje otrok v vrtec ne zadoščajo. Včasih so celo škodljivi. Resda se od psihologa pogosto pričakujejo prav nasveti, vendar je dajanje nasvetov in receptov nevhvaležna naloga. Svetovanje obrodi sadove le v redkih primerih in sicer takrat, ko je oseba, ki išče nasvet, pol poti v isto smer napravila že sama in potrebuje le še nek sunek, da bi stvar zares izvedla in se pri tem tudi počutila kompetentno. V vseh ostalih primerih je lahko nasvet le nekaj, kar zmede, ker pelje v popolnoma drugo smer, kot je tista, ki je iskalcu nasvetov blizu. Možnost skupnega iskanja pravih poti je mogoča le skozi živi pogovor.

Prepričan sem, da za resnično spremembo v odnosu do otrok ne zadostuje le vedenjska sprememba, ki se zgodi zaradi upoštevanja določenega predpisanega protokola. Človeško vedenje je tesno zvezano s stališči in čustvi, ki jih nosimo v sebi. Zato se spremembe dogajajo redko in so lahko le plod zavzetega notranjega procesa. Knjižica o prvem odhodu v vrtec je napisana tako, da bi spodbujala razmišljanje in refleksijo, zato mestoma pušča poti odprte. Pa vendar ponuja kar nekaj konkretnih napotkov, ki bi lahko bili uporabni za bralke in bralce, ki hodijo v isto smer. Napotki bodo koristni tudi tistim bralkam in bralcem, ki potrebujejo le potrdilo za pravilnost svojih ravnanj, za katera niso prepričani, ali so res v redu ali pa bi bilo potrebno poslušati soseda, ki meni drugače.

V prvem delu knjižice se bomo srečali s strokovnimi dognanji, ki so relevantna za vprašanje prvega odhoda v vrtec. Ogleдали si bomo, kaj o psihološkem ločevanju otrok od staršev govori razvojna psihologija. Teorijo bomo poskušali na vsakem koraku povezati s konkretnimi primeri in jo uporabiti za razmišljanje o prvem odhodu v vrtec. V drugem delu se bomo posvetili povsem praktičnim vidikom. Odgovorili bomo na najpogosteje postavljena vprašanja, iskali najboljše in najlažje poti in dali nujno potrebne informacije staršem, ki svojega otroka prvič oddajajo v vrtec. Uvajanje, ali ne uvajanje, to danes ni več vprašanje.

PRVI DEL

PRVI ODHOD

Marsikaj v človekovem življenju se zgodi prvič. Vsak »prvič« je kot prelomna točka v življenju, po kateri stvari ne bodo iste, kot so bile. Lahko se zgodi spontano, tako kot prvi poljub, prva zaljubljenost, prva petka v šoli, prva počena guma na kolesu ipd. Lahko so predvidena in načrtovana, tako kot prvi avtoštop, prvi odhod v šolo, prvi nastop pred publiko, prva služba. Nekatera prva doživetja se za vselej usidrajo v naš spomin. Po določenem preteku časa prebujajo vznemirljiva, težko določljiva občutja. Ta so lahko prijetna ali neprijetna, največkrat pa so mešanica obojega. Vsak »prvič« pomeni izziv, zahteva določen napor in prinaša, če gre vse po sreči, nove izkušnje, ki nas obogatijo in peljejo naprej. Zgodi se, da je izziv prevelik, zahteve, pred katere smo prvič postavljeni, pa previsoke. Ne znamo jih rešiti s sredstvi, ki jih poznamo in ne zmoremo iznajti novih. K izidu prispevajo naše pretekle izkušnje, spretnosti, ki smo jih pridobili, čustvena toleranca, ki nam je bolj ali manj lastna in odpornost. Poleg tega je veliko odvisno od okolja, v katerem se znajdemo, od ljudi, ki so nas pripravljeni podpreti, razumeti, pomagati ali pa le čakajo na naše napake in so besedno grobi in zavračajoči. Pomembno je, da se na »prvič« dobro pripravimo. Če gre za nekaj, kar smo načrtovali, imamo odrasli to možnost. Pred prvim nastopom službe se pozanimamo, kakšna je narava dela, ki nas čaka, kakšne so norme vedenja, ki se od nas pričakuje, pozanimamo se o bodočih sodelavcih, se dodatno izobrazimo. Včasih gre nedvomno tudi brez priprave, navadno pa je obdobje prilagajanja stresno in zahteva dodaten angažma. Kako hvaležni smo, če se najde kdo, ki nas uvede!

Karikatura: UVAJANJE; negotova vase in malone prestrašena gospa z novim šefom v kompliciranem laboratoriju ali pisarni polni naprav in računalnikov. Šef ji reče: »Zdaj pa kar na delo.«

Kaj pa otrok, ki prvič odide v vrtec? Tudi on prinese s seboj določene izkušnje iz primarne družine in okolja, v katerem se je gibal. Ali mu bodo te izkušnje zadoščale, da se bo brez prevelikega stresa vključil v novo in drugačno okolje? S seboj prinese določene vzorce čustvenega reagiranja na zahteve in spodbude iz okolja. Bodo ti načini tudi v novem okolju prav tako uspešni, kot so bili v družini? Otrok pride v vrtec kot bolj ali manj socialno spreten. Morda mu ni bilo potrebno nikdar navezovati stikov z vrstniki ali ljudmi, ki jih ni poznal in mu je bil ozek krog družine zadosten. Ali bo tak otrok v vrtcu zmožni napraviti korak k vzgojitelju ali sovrstniku? Predvsem pa se otrok z odhodom v vrtec ločuje od svojih staršev, kar vzbuja mnogo različnih, tudi bolečih čustev.

Če smo se z razmišljanjem o »prvič« dotaknili problema prilagajanja, se z vprašanjem odhoda srečamo s problemom ločitve. Svoje čase so fantje odhajali v vojsko in se le občasno in za krajši čas vračali domov. Matere so jim zaskrbljene pisale dolga pisma in pošiljale hrano v paketih. Očetje so bili ponosni in neomajni ter se spominjali lastnih izkušenj iz vojske: »Vsakdo mora iti čez to.« Podobno se dogaja v mnogih družinah, ko prične otrok obiskovati vrtec. Matere so prekomerno zaskrbljene, očetje pa poskušajo ohraniti trezno glavo in mirno kri; seveda tudi obratno! Ljudje vedno nekam odhajamo in se vračamo. Vsak odhod je lažji, če nosimo osebo, ki jo zapuščamo, v svojih mislih in srcu. Včasih pomaga kak predmet, ki nas spominja na domovino, dom in bližnje. Lahko se leta in leta potikamo po svetu v iskanju pustolovščin. Brez občutka, da imamo korenine, bo pot težka in tesnobna. Tako je tudi otroku pomembno, da z odhodom v vrtec ne odide v prazno. Na začetku potrebuje spremstvo staršev.

Prvi korak k razumevanju tega, kaj preživlja otrok, ko se prvič poda v vrtec, je vzpostavitev stika z lastno zgodovino, ločitvami, odhodi, izzivi, veseljem in s stiskami. Otrok ni enak odraslemu, vendar tudi ni bolj trdoživ, kot smo odrasli. Stvari doživlja intenzivneje in se ga močneje dotaknejo. Sam nima razvitih psihičnih strategij, s katerimi bi se uspešno spoprijemal s težavami. Zato potrebuje nas. Potrebuje občutek, da vemo, kaj doživlja. Zaznati mora, da ne poskušamo minimalizirati težav samo zato, ker je otrok, odporen in prilagodljiv (kar tudi res je). Morda ne potrebuje naše mehкости in oklevanja, celo razumevajočih pogovorov ne. Pomembno je le, da *mi* vemo, kaj doživlja in da ga pri tem spremljamo.

DVAKRAT DVE ZGODBI

Mihčeva zgodba:

Miha se zbudi, kot ponavadi. Ve, da se bo v posteljici še malo poigral, preden bo prišla mami, ga poljubila, slekla, umila, oblekla in vse tisto, česar je vajen. Danes pride mamica nekoliko prej, kot običajno. Niti dobro se ni zaigral s svojo mehko igračko. Mami ga pozabi poljubiti in ga hitreje kot navadno uredi. Miha vidi, da je res malo drugače, saj je očka še doma. Skupaj sedejo k zajtrku. »Kaj je, Miha?« vzklikne dobrovoljni očka. »Gremo v vrtec, a ne?« Miha se spomni, da je bilo v zadnjem času res nekaj govora o vrtcu. Morda je celo že bil tam. Da, verjetno res. Ogromno otrok je bilo in mnogo igrač in neka gospa. Saj je bilo kar v redu. »Aha, v vrtec!« odvrne veselo Miha, ki mu je všeč, da je očka tako dobre volje. »Verjetno me bo mama spet peljala tja«, si misli. Tudi mamica zdaj omeni vrtec in je pri tem prav hecno prijazna. Očka se poslovil in oddrvi, mamica pa se tudi hitro zasuče, obleče Miha in ga posadi v avto. »Kam pa greva?« jo vpraša Miha. »Ja, hecko, kaj ne veš? V vrtec! Tja, kjer sva že bila na obisku, trikrat sva bila!« »A res?« se začudi Miha, ki še ne ve, koliko točno je to. Mamica na široko pripoveduje o vrtcu in Miha se zdaj že bolje spominja, kaj je bilo tam. A danes je vse drugače. Mamica se obnaša nekoliko nenavadno. Pravi mu, da gre danes prvič v vrtec, a sta že bila tam. Tako prijazna je, a se ji kar nekam mudi in hitro govori. Mihi postane tesno pri srcu, pa še sam ne ve, zakaj. Mati parkira avto in pelje Miha v stavbo, ki jo Miha že malo pozna. V sobi, ki se odpre, že mnogo otrok. Sreča ju prijazna gospa, ki Mihca poboža in ogovori. Naslednji trenutek mamica Miha sezuva in slači. »A bova dolgo tukaj?« vpraša začudeni Miha mamico. »Ne bo dolgo,« odgovori mami in ga pelje v igralnico. Miha se želi igrati z njo, a mamica je tokrat nekam nerazpoložena. Kaže mu, naj se igra z nekim otrokom. A Miha tega noče. Stisne se k mami. Gospa se mu prijazno smehlja, nekje joče nek fantek, drugje nekdo glasno zakriči. Miha se še bolj stisne k mamici, ki ga najprej objame, potem pa prepričuje, naj se le zaigra. Mihi je igra zdaj zadnja skrb in se raje še malo stisne. Čez nekaj časa zagleda privlačno igračo, ki mu je všeč, in steče k njej. Ko se igra, občasno pogleduje proti mamici. Potem se neha igrati in priteče do nje: »Greva, mami, ne bi se več igral, saj se lahko doma.« Mami odvrne: »Zdaj se bova igrala tukaj, vsak dan bova prišla. To je vrtec, kamor boš zdaj hodil, kajti jaz bom začela hoditi v službo. Saj sem ti že razlagala!« Miha zajoka. Ves čas prvega obiska v vrtcu se stiska k mami. Nejasno čuti, da se dogaja nekaj pomembnega, na kar nima vpliva in za kar ni prepričan, da mu je všeč.

Zgodba Mihčeve mame:

»Nekoliko sem živčna. Upam, da bo Miha dobro sprejel vrtec. Grem ga kar zbuditi, bolje bo, da ne zamudiva in da ne prideva zadnja.« Zbudi otroka in ga kot po navadi uredi. »Vidiš, Miha, očka je še doma,« mu reče, ko ga posadi za mizo, da bi zajtrkovali. Ne bi želela, da bi bil Miha slabe volje, zato je z njim še posebej prijazna. Začudi jo, da noče Miha nič slišati o

vrtcu, saj so se zadnji mesec o tem kar veliko pogovarjali. »Verjetno je še zaspan,« si misli. Po zajtrku se z Miho odpravita. V avtu se veliko pogovarjata o vrtcu, čeprav večinoma govori ona. Ko to opazi, živahno povpraša Miho o tem in onem. Pred stavbo vrtca nemir v materi naraste. Oddahne si, ko jo na vratih pričaka prijazna vzgojiteljica. Miha bo v dobrih rokah. Kljub temu jo skrbi, kako bo z njim, čeprav je vaje otrok, s katerimi se igra na domačem igrišču. Res pa je še zelo navezan nanjo, ki je bila ves čas z njim doma. A zdaj je dobila službo in bi si želela nadaljevati kariero. Miha se v skupini kar ne znajde. Noče se odtrgati od mame, ki misli: »Ne vem, ali je prav, da mu pustim crkljati se pri meni, enkrat se bo vendar moral zaigrati sam.« Vseeno ga vzame k sebi. Pomisli, da bi vzgojiteljica verjetno raje videla, da tega ne bi počela, zato Miha občasno odpravlja k vrstnikom. A Miha se ne da. Mamico je kar sram. Pa toliko priprav! Končno se Miha zaigra. »Kot bi bil doma!« je vesela mati. Ko Miha priteče k njej in reče, da bi šel raje domov, ji je, kot bi jo obllil hladen tuš. Zato mu nestrpno zdrdra, kako stojijo stvari, a ji je že naslednji trenutek žal. Objame Miha in se spomni, da je uvajanje v vrtec cel proces, ter da je s prvim dnevom v bistvu lahko kar zadovoljna.

Komentar:

Mihova mater se je očitno kar dobro pripravila na sinov odhod v vrtec. Miha je verjetno star kaki dve leti in pol. (V tej dobi znajo biti otroci še posebej trmasti in uporniški, kar lahko zelo zaplete uvajanje v vrtec, vendar pa pri Mihovih tega nismo opazili.) Ni pozabljiv, ko se ne spomni, da so se o vrtcu doma že pogovarjali. Resda ima pri taki otrokovi starosti tudi spomin svoje muhe, a tu gre bolj za čustvene odpore, ki jih ima Miha, ki se kar noče spomniti ničesar o vrtcu. Vse, kar je v zvezi z vrtcem, je pri njem obarvano z nekim nelagodjem, ki mu ne ve pravega vzroka. Ne pusti si, da bi povsem jasno spoznal, da vrtec pomeni ločitev od matere, s katero je bil vajen preživljati skoraj vsak dan in ki jo je imel tako rad. V nasprotju s pričakovanjem staršev Miha ne želi vedeti, kaj točno se dogaja, kot da bi želel s popačenjem spomina spremeniti tudi realnost, ki mu ne ustreza. Predhodna priprava otroka je seveda pomembna in Miha bo zaradi priprave zagotovo veliko lažje sprejel dejstvo odhajanja v vrtec. Preko pogovorov, ki sta jih imela starša z njim o vrtcu, je v resnici že vnaprej marsikaj čustveno predelal.

Na dan odhoda v vrtec Miha hitro začuti mamin nemir in ni mu všeč, da je njegova dnevna rutina spremenjena. Vendar pa mamin nemir ne uide izpod kontrole. Mati ga v sebi prepozna in regulira. Čeprav poskuša biti do Miha bolj prijazna kot običajno, je ta prijaznost namenjena otroku, ne pa njej sami, da bi pri sebi prikrila čustva, ki jo mučijo.

V vrtcu se Miha drži mame. Pri njej se počuti varen. V nekem trenutku se uspe zaigrati, a se kmalu ustraši lastne samostojnosti, ki bi ga vodila stran od mame. Mati reagira pravilno, ko otroka ne sili preveč stran od sebe. Pri tem jo nekoliko zmotijo misli o tem, kaj bi si lahko kdo mislil, a kmalu spet prisluhne lastnemu občutku. Ni videti, da bi bila premalo odločna, saj Miha v trenutkih, ko ni v stiski, tudi spodbuja.

Petrina zgodba:

Kot po navadi se Petra zjutraj nahrani in popestuje na maminih prsih. Zadovoljna je in le malo zajoka, ko jo mamica oblači v oblačila, ki so ji tesna in pretežka. V avtu se zagleda skozi šipo, se igra z ustnicami in čeblija. »Vse je v redu, mirna sem, z mamico sem in nisem lačna.« Potem, ko se avto ustavi, jo mamica prime, odene v bundico in nese v neko hišo. »Saj bi lahko že sama pristopicala do tja«, si misli Petra, ki rada vadi hojo. V hiši jo mamica posadi na klopico, nasproti katere ležijo obešena oblačila. Zdi se ji podobno kot doma in tudi tu bi se rada poigrala z barvnimi oblačili, a ji mamica ne pusti, pač pa jo posede nazaj in malo okara.

Petra reče: »Teta?!« S tem želi povedati, da gresta z mamo očitno na obisk k neki teti. Mamica odvrne: »Ja, tudi k teti greva, pa še k otročkom, boš videla.« Petro zdaj res zanima, kam gresta. Ko se pred njima odpreta vrata neke sobe, se kar prestraši. Tam je neka gospa, ki je sploh ne pozna. Čeprav jo prijazno gleda, Petri ni všeč. Tam je veliko zvokov, ki so ji tuji. Opazi otroke, ki se valijo po igralnici kot kroglice v eni od njenih igrčk. Pa še temno je, doma je čisto drugače. Zaradi vsega tega se Petra zaobrne stran od prijazne gospe in k mami v naročje. Skupaj stopita noter in mamica jo posadi na kolena. Še vedno sliši vik in krik otrok in sladek tetin glas jo še bolj vznejevolji. Zagodrnja, a nič ne pomaga. Mamica se nekaj pogovarja s teto, tam pa je še ena teta, ki previja dojenčka. Kaj takega še ni videla. Postane ji tesno in zajoka. Mamica jo zavrne: »O, ne, jokali pa ne bomo. Mamica bo morala kmalu iti.« Petra še bolj zajoka. »Saj bom kmalu prišla,« ga tolaži mamica, a Petra vidi, da je vse kje drugje kot pa z njo. Želi si, da bi jo zares potolažila, ne pa tako, kot da je napravila kaj slabega. Nekako se umiri in preneha jokati. Takrat jo mamica preda teti. Od začudenja Petra sploh nič ne napravi, ko pa je enkrat v naročju tete, zakliče mamino ime in prične močno jokati. Mamica jo še potreplja po rokici, potem pa ji pomaha. »Pridna bodi, kmalu pridem.« Teta še reče, da bo vse v redu in mamice že ni več. Zdaj Petra zahlipa in kar ne more nehati. Ko pride mamica le nazaj – Petra že misli, da je ne bo nikoli – takoj skoči k njej in zajoka. Še ostajata v tej sobi in ko ji mamica reče, da gre na stranišče, je ne pusti in mami je jezna. Doma je ves čas slabe volje in mamica jo okrega, ker jo je premočno pocukala za lase. K sebi jo vzame očka, kar ji ni všeč, zato brca in joka, da bi dobila mamico nazaj. Zdi se ji, da se vse ruši. Zvečer utrujena zaspi, zjutraj pa sploh noče vstati, ker jo boli trebušček.

Zgodba Petrove mame:

»Prišel je dan, ko gre mala v vrtec. Doma je tako naporna in skrajni čas je, da se navadi drugih ljudi. Danes bo verjetno malo zoprna, ampak to pač mora biti« Take misli spremljajo Petrino mamico, ko se pripravlja na odhod. Ko vidi, da je ta dan Petra dobre volje, je zadovoljna. Včasih zna biti namreč tako zahtevna in izbirčna. Ko prideta v vrtec, je vesela, ko vidi, kako lepo se je možno pogovoriti z vzgojiteljico. Gleda naokoli in opazi, da je vse pod kontrolo. Otroci so malo razigrani, ampak to mora biti. »Joj, otroček je padel, ampak saj je tam že pomočnica,« opaza dogajanje, potem pa želi od vzgojiteljice izvedeti več o prehrani in gibanju na svežem zraku. Petra se stiska k njej, kar mami ni všeč. V sebi začuti jezo, vendar se potruži in jo potolaži. Vzgojiteljica ji predlaga, da bi ostala s Petro cel dan v vrtcu, vendar se ji zdi, da bi lahko že takoj poskusila s krajšo ločitvijo. Zato položi Petro kar odločno v naročje vzgojiteljice. »Le na kavo stopim,« reče, pobara Petro in odide. Ko pride nazaj, je presenečena, da se je Petra v joku oklene. Ko želi na stranišče, je Petra ne pusti. »Tega vendar ni nikdar delala, kaj pa se dogaja?« Zdaj ne more biti več prijazna do Petre. Vendar jo vzgojiteljica prepriča, naj raje ostane v skupini. Pri vzgojiteljici opazi nejevoljo. »Saj nisem jaz kriva, da ni šlo, to je pač vaša služba«, si misli, reče pa: »Zavlačevanje nima smisla. Prijateljice, ki so se tresle za vsako negativno otrokovo reakcijo, so otroke uvajale tudi po en mesec, pa so se komaj privadili.«

Doma je Petra naporna, kot še nikoli, zato jo odda očetu. Zvečer jo komajda uspe uspravati.

Komentar:

Vidimo, da je Petrina mama slabše pripravljena na uvajanje v vrtec. Vzgojiteljica ji je na predhodnem sestanku povedala o različnih možnostih uvajanja, a njej se je zdelo, da zavlačevanje nima smisla. To, da je ostala nekaj časa z otrokom v skupini, se ji je zdel kompromis, vendar je to situacijo izkoristila bolj za lastne potrebe, kot pa da bi bila pozorna na to, kako se počuti Petra. Petrina mama tudi meni, da se s tako majhnim otrokom nima smisla predhodno pogovarjati o vrtcu, saj tako ali tako ne bi nič razumel. To je res, vendar mama pozablja na to, da se na vrtec ne pripravlja le otrok, pač pa tudi ona sama.

Stališče, da zavlačevanje ni dobro, v principu ni slabo, vendar je šla Petrina mama v skrajnost. Tak pristop jo je obvaroval pred prenosom materinske tesnobe na otroka (kar se je dogajalo njenim prijateljicam), vendar pa je otrok zaradi tega doživel neke vrste šok.

Sklepali bi lahko, da je Petrina mama dobro motivirana, da bi se z otrokom v psihološkem smislu ločila. Tega si želi, saj potrebuje več časa zase. Izvemo tudi, da je bila Petra pogosto naporna, kar lahko kaže na to, da se je mama celo prehitro odrekla tesni zvezi med njima, na kar je otrok reagiral s kapricioznim vedenjem. Ker je bila ta zveza (simbioza) med materjo in otrokom prešibka, bo imel tudi otrok manjše možnosti zares občutiti varnost v jaslih.

Petra kljub vsemu deluje kot radoživ in radoveden otrok. Pripravljena je sodelovati z mamo in iti na obisk k teti, vendar neznane situacije ne obvlada. Ko vidi, da je prepuščena tujim osebam, močno hlipta, kar vsekakor kaže na popolno nepripravljenost za ločitev. Mama odide za deset minut, ki pa se zdijo Petri dolge kot večnost in ki porajajo občutke, da mame ne bo nikdar več, s tem pa je vprašljivo tudi njeno lastno bivanje. Petra je še tako majhna, da je od mame življenjsko odvisna in se še vedno doji. To je faktor, ki sam po sebi morda ni moteč, a v Petrinem primeru otežuje uvajanje v vrtec. Ker Petra še ne zmore izraziti svojih strahov, skrbi in napetosti z besedami, naslednji dan odreagira s telesom in tako prisili mamico, da jo obdrži pri sebi.

OTROKOVA NAVEZANOST

POMEN NAVEZANOSTI

Narava navezanosti med otrokom in starši je odločujoča pri poteku uvajanja otroka v vrtec, zato bomo tej temi posvetili več prostora, saj nam pomaga pri razmišljanju o naših in otrokovih reakcijah pri uvajanju.

Ljudje uporabljamo besedo navezanost v vsakdanjem govoru v bolj ohlapnem pomenu, kot ga ima ta v psihologiji. Pogosto govorimo o navezanosti med človekom in živaljo ali pa o navezanosti otroka na teto ali soseda. Če je otrok na nekoga navezan, to obogati njegovo družabno sfero in priča o otrokovi pripravljenosti prenesti del nežnega čustva iz ožje družine v širši družabni krog. Navezanost nam pomeni odprtost, radovednost in zaupanje v druge ljudi. Take otrokove težnje navadno podpremo in se jih veselimo.

Karikatura: NAVEZANOST: Lastnik s psom na vrvici; lastnik ga komajda kroti; v oblaku nad lastnikom: »Dobro sva navezana!«

O navezanosti otroka na starše se praktično ne sprašujemo, saj je samo po sebi umevno, da je otrok na starše navezan. Zdi se nam, da je navezanost kar premila beseda za opis vezi, ki jo ustvarijo otrok in starši. V vsakdanjem govoru je navezanost torej nekaj, kar sodi bolj v znanstva kot v ozek družinski krog.

V psihologiji je o navezanosti prvi pisal angleški psiholog John Bowlby. Trdil je, da se med dojenčkom in materjo ustvarja navezanost, katere primarni smisel je preživetveni. Novorojenček s svojim telesom in obrazom podaja materi geste in signale, na katere se mati intuitivno odzove s povečano skrbjo zanj. Dojenčkovi odzivi v tem zgodnjem obdobju so

popolnoma biološko pogojeni. Mater je dovzetna za dojenčkova sporočila in tudi v njej se sprožijo nekatere avtomatične reakcije. V idealnem primeru sta dojenčkova in materina komunikacija usklajeni, do razhajanj pa prihaja zato, ker v materi poleg bioloških delujejo tudi psihološki faktorji. Njeno odzivanje je odvisno od odnosov z drugimi in od podpore, ki jo ima v okolju. Velik vpliv imajo materine lastne zgodnje izkušnje z navezanostjo, vse to pa se bo pri skrbi za otroka kazalo v njenem razpoloženju, dostopnosti za otroka in v večjem ali manjšem občutku kompetentnosti. Izkušnje iz otroštva vztrajajo v obliki vzorcev navezanosti, ki jih imamo kot odrasli. Za razvoj varne navezanosti ni dovolj le telesna skrb za otroka, pač pa predvsem ljubezen ter usklajeno in pravočasno odzivanje na otrokove potrebe.

RAZVOJ NAVEZANOSTI

Novorojenček ima na voljo mnogo mehanizmov komunikacije, s katerimi si zagotavlja bližino matere - **oprijemanje, grabljenje, smehljanje, očesni kontakt, jok, čebljanje, obračanje glave v smeri dotika, sesalni refleks** ipd. Ko se nam dojenček nasmiha in nas gleda v oči, nas prepolne globoko čustvo ljubezni do njega. Z otrokom pričnemo govoriti, ga božati in crkljati. Nasmeh in pogled sta prvi znak, da nas ima otročiček rad. Pri tem imamo občutek posebne vezi. To se dogaja tako otrokovim staršem, kot tudi tistim, ki so z njim le v bežnem stiku. Ti otrokovi večinoma refleksni odzivi pričnejo ugašati po 3. mesecu starosti.

Od 3. do 6. meseca je otrok že bolj izbirčen pri tem, na koga se bo odzval. Prednost daje dvema ali trem osebam, vendar pa eni še posebej. Navadno je to mati, lahko pa tudi katera druga oseba, ki v največji meri skrbi za otroka. Kaže, da se otrok pri tem ravna glede na to, kako uspešno se nekdo odziva na njegove signale in potrebe. Pri otroku se pojavi grabljenje las in oprijemanje, nekateri refleksni odzivi pa ugasnejo oz. postanejo bolj fleksibilni. Nekaj takih odzivov bomo kasneje srečali v situacijah otrokove ločitve od staršev, na primer pri uvajanju v vrtec. Otrok nas bo morda grabil za lase, se nam obešal za noge, njegov govor se bo spremenil v čebljanje ipd. Vse to so znaki, da si otrok ne želi ločitve od staršev. Taki znaki se lahko pojavijo tako pri enoletnem kot pri triletnem otroku in kažejo, da je otrok v stiski, ki jo poskuša rešiti na manj zrele načine, kot jih sicer obvlada. Tako otrokovo vedenje včasih sproži v starših ravno nasprotno vedenje od tistega, ki bi ga želel doseči otrok, saj so starši razočarani nad tako nezrelim obnašanjem otroka. To vodi starše v bolj odločno, včasih tudi nestrpno ukrepanje, s katerim želijo otroka odtrgati od sebe in ga soočiti z nujnostjo ločitve.

Od 6. meseca do 3. let se pri otroku razvije močna navezanost najprej na eno osebo, kasneje pa tudi na več njemu pomembnih oseb. Navezanost postane intenzivna in izključujoča. Če je bil prej otrok vznemirjen ob odhodu poljubnega človeka iz njegove bližine, bo zdaj pozoren le na mamo. Pri kakršnem koli nezadovoljstvu bo glasno jokal, s čimer bo poskušal doseči, da se mama vrne. V obdobju do 8. meseca otrok še nima notranje spominske predstave o materi, zato bo vznemirjen, če je ne bo v njegovem obzorju, ko jo bo potreboval – če nje ni, torej tudi njega ni, tako zelo sta še zlita. (Strah, da se mati ne bo nikdar več vrnila, pogosto srečamo pri uvajanju v jasli, ko otrok na ločitev od staršev reagira s hlipanjem in je neutolažljiv.) Prav tako burno kot reagira na odhod matere, je otrok matere vesel, ko se ta vrne nazaj. Ob ponovnem snidenju se razveselita oba, otrok pa dvigne roke, da bi ga vzeli v naročje.

Od 6. do 8. meseca starosti se pri otroku pojavi t.i. »**strah pred tujci**«, kar pomeni, da se otrok vedno bolj zaveda matere kot od njega ločene osebe, ki pa jo še zelo potrebuje. Otroci na tujce različno reagirajo. Nekateri postanejo zaskrbljeni in nastrojeni, drugi že takoj glasno

jokajo. Otrokova reakcija je v mnogo čem odvisna od materine. Če je mati ob tuji osebi mirna in če je v sebi pripravljena sprejeti jo med otroka in njo, se bo otrok hitreje pomiril.

Otrok počasi pridobiva na moči in spretnost. Nauči se plaziti, zato prične z večjo lastno aktivnostjo. Gibljivost mu pomaga, da sledi roditelju ali da ga išče. Otrok reagira z večjo tesnobo, če roditelj odide nenadoma ali v razburjenosti (ko na primer uteče od otroka, da bi odstavil prekipelo kavo na štedilniku). Ko otrok roditelja najde, želi k njemu v naročje. Po drugi strani pa se otrok odpravi raziskovat okolje, ki ga obdaja.

Ko otrok dopolni eno leto, je vzorec navezanosti praktično že izdelan. Ta vzorec bo odvisen od izkušenj, ki jih je pridobil otrok v prvem letu življenja. Otroci, ki se počutijo varni, bodo uporabljali roditelja kot **varno odpravno točko** za svoje raziskovalne odprave. Enoletni ali dveletni otrok bo na igrišču odšel od starša, da bi se zabaval sam, a bo občasno pogledoval, ali je roditelj še na svojem mestu. S tem bo preverjal, ali ustvarjeni vzorec navezanosti drži ali ne. Včasih bo otrok reagiral z iskanjem potrditve navezanosti že, če bo roditelj gledal stran od otroka. Za otroka je dovolj, da se mu roditelj nasmehne ali mu da vedeti, da ga spremlja. Povezava torej postane bolj psihična kot fizična. Otrokov pogum za oddaljevanje od skrbnika je odvisen od mnogo česa. Manj varnega se počuti otrok, ko zboleva, je utrujen ali se česa prestraši, seveda pa je veliko odvisno od njegovih preteklih izkušenj z ločitvami. V obdobju po prvem letu starosti otrok torej izdela nekakšno notranjo psihično predstavo o naravi navezanosti, ki se je ustvarila med njim in materjo. Če je otrok prepričan, da mu bo mati pomagala, če bo v težavah, bo raziskoval z večjo vnemo. V nasprotnem primeru se je bo tesnobno držal ali pa pogosteje preverjal, kje je.

Vse to lahko opazujemo tudi pri uvajanju otrok, ki so stari od dveh do treh let. Starši, ki so določen čas uvajanja skupaj z otrokom v vrtcu, lahko opazujejo, kako previden ali pogumen je otrok v novem okolju. V idealnem primeru naj bi otrok postopoma zmožel ločevati se od mame kot varne točke in se odpravil k vrstnikom ali vzgojiteljici, ali pa se enostavno zaigral sam. Videli boste, da otrok vsake toliko časa preveri vašo prisotnost ali pa se pride malo pocrkljat, da bi se potem spet odtrgal od vas in raziskoval okolje, ki ga zagotovo privlači. Ko bo sprejel vzgojiteljico kot zamenjavo za skrbna starša, bo lahko ostal sam v vrtcu. Vendar pa tak idealen potek ni prav pogost in večkrat prihaja do zapletov. O različnih reakcijah otroka na ločitev od matere bomo še spregovorili. Zaenkrat lahko rečemo, da lahko roditelj vpliva na pozitiven potek uvajanja, če prepozna otrokove potrebe po navezanosti in če te potrebe tudi v neki meri zadovolji. Včasih bo za mehek prehod potrebno več časa, saj je rahljanje navezanosti na mater in pa premeščanje navezanosti na nove osebe čustven proces, ki se odvija v času.

V tretjem letu starosti otrok pričanja razumevati potrebe drugih ljudi in postane dovzeten za pogajanja. Vedno bolj je prepričan v to, da bodo starši zanj poskrbeli. Zdaj ve, da odsotnost matere ne pomeni, da je nikdar več ne bo nazaj ali da jo bo izgubil, zato mu ni treba stalno preverjati, ali je z njim. Kot bomo videli v nadaljevanju, je tretje leto starosti tisto, ko je otrok v psihološkem smislu popolnoma zrel za v vrtec. Ker pa je praksa v večini primerov povsem drugačna in se otroci vključujejo v vrtec že z enim letom, bomo poskušali iskati možne načine, kako mu pri prilagajanju, ki ga sam še ne zmore, lahko pomagamo. Pri tem je pomembno, da starši prisluhnejo lastni intuiciji (ki jo zmotijo nasveti in neutemeljena pričakovanja sorodnikov in znancev) in da se odzovejo na potrebe otroka. Vse prehitro starši obravnavajo potrebe otroka kot kaprico. Vedenje, ki išče navezanost, tolmačijo kot kaprico, od katere je potrebno otroka odvaditi. A nekaj je potreba, drugo pa kaprica. Do šestega

meseca starosti ima otrok potrebe, šele kasneje želje, o katerih se je potrebno in celo nujno pogajati.

BOLEČA LOČITEV

John Bowlby je opazoval otroke, ki so bili zaradi najrazličnejših razlogov oddani v internate ali v bolnice. Opazoval je reakcije otrok na ločitev in ugotovil tri faze teh reakcij. Govorimo o daljših obdobjih ločitev, na katere otrok specifično reagira. Te faze se imenujejo faza protesta, faza obupa in faza odtujitve.

V **fazi protesta** poskuša otrok na vsak način vrniti roditelja k sebi. Kriči in močno joka. Ta faza lahko traja nekaj dni, potem pa postane otrok v svojih zahtevah tišji, vendar je moč opaziti, da pričakuje, da se bo roditelj vrnil. Temu sledi **faza obupa**, v kateri se otrok umakne vase, je žalosten in zaskrbljen. Prvi dve fazi se menjujeta, saj obupu sledi novo upanje in obratno. Otrok je pri tem pozoren na zvoke in na osebe, ki prihajajo k njemu, in reagira s pričakovanjem na vse tisto, kar ga spominja na bližnjo osebo. Če se ta ne pojavi, se pri otroku nekaj spremeni. Otrok postane spet bolj živahen in komunikativen, ko pa se po dolgem času k njemu mati vendarle vrne, se zdi, kot da je ne pozna. Tu gre za **fazo odtujitve**. Če ločitev traja tako dolgo, da otrok doseže fazo odtujitve, na težko pričakovani prihod matere sploh ne bo reagiral. Neka deklica se je v bolnici navezala na medicinsko sestro, potem pa se je ta preselila v nek drug kraj. Ko je po dolgem času prišla na obisk, je deklica dejala: »Moja najbolj moja Marija! Vendar je ne ljubim!« V vsaki od teh faz je otrok lahko tudi destruktiven do ljudi in stvari.

Če odtujitev še ni pregloboka, je otrok zmožen ponovno vzpostaviti navezanost na mater. Najprej bo do matere ambivalenten. Odrival jo bo stran od sebe in se je že v naslednjem trenutku oprijemal. Veliko bolj, kot je bil pred ločitvijo, bo občutljiv na najmanjše znake, da bi ga lahko mati, čeprav le za trenutek, zapustila. Ni potrebno posebej poudarjati, kako naporno je to lahko za mater. Če je bil otrok od matere ločen zelo dolgo časa (npr. pol leta), je povsem mogoče, da se njegova navezanost nanjo ne bo več obnovila, pa tudi sicer bo otrok izgubil vero v to, da se zanj lahko poskrbi in da ga ima lahko nekdo rad.

V primeru uvajanja v vrtec bomo lahko srečali le elemente teh reakcij. Ločitev od staršev ni tako dolgotrajna, vendar je ponavljajoča in poleg otrokovega protesta lahko v vrtcu opazujemo tudi obup. Dokler otrok protestira, pomeni, da išče rešitev in upa, da bo s svojo aktivnostjo priklical izgubljenega starša. Za vzgojiteljice je tak otrok naporen, vendar mu bodo hočeš nočeš posvetile največ pozornosti. Tih in umaknjen otrok bi to pozornost potreboval v večji meri. A še preden se otrok umakne, skuša situacijo kontrolirati. Vzgojiteljice bodo znale povedati, kako je otrok čepel ob šipi ob vratih, da bi vas zasledil na hodniku, ali kako je ob vsakem prihodu nekoga v igralnico pričakoval vas. Takega otroka v tistem trenutku ne zanima kaj se dogaja okrog njega. Tako vedenje lahko traja nekaj dni, postopoma pa prične otrok zaupati, da se boste res vsakič vrnili ponj in se zato lahko posveti še čemu drugemu v vrtcu. Če pa to traja več kot teden dni, ali pa, če se prevesi v pasivnost in umaknjenost, je potrebno ukrepati.

TIPI NAVEZANOSTI

Znan je eksperiment z imenom "neznana situacija", katere avtorica je Mary Ainsworth.

Poskus je potekal takole: enoletni otrok in njegova mati sta se igrala v igralni sobi, v kateri je bil otrok prvič. Potem je v sobo prišla neka otroku neznana oseba, mati pa je odšla. Ločitev je trajala 3 minute, nakar se je mati vrnila v sobo. V drugi situaciji je mati odšla in pustila otroka samega brez tretje osebe. Kako so se na to odzvali otroci? Kakšne so bile matere otrok, ki so različno reagirali na neznano situacijo?

1) VARNO NAVEZANI OTROCI

Ti otroci so v začetku uporabljali mamo kot varno pristanišče, od katerega so občasno odjadrali v raziskovanje sobe in igrač. Ko je mati odšla iz sobe, so postali nekoliko zaskrbljeni, njihova raziskovalna igra pa je izgubila na intenziteti. Ko se je mati vrnila, so se je razveselili in so se nek čas držali poleg nje, da bi potem spet odšli raziskovat. Ugotovili so, da so matere teh otrok dovolj občutljive za potrebe otrok, da se pravočasno in empatično odzovejo na jok in druge otrokove signale. Varno navezani otroci doma malo jokajo in se pri raziskovanju okolja občasno opirajo na mamo oz. se k njej občasno vračajo. Stalna odzivnost in dostopnost matere daje otroku vero v mater kot zaščitnico in mu vliva pogum, da se lahko poda v svet. Po raziskavah je tak vzorec odnosov značilen za 70% otrok v ZDA .

Izkušnja mamice:

»Danes je uživala v vrtcu. Občasno me je pogledala in je v treh urah le enkrat prišla do mene, da se malo pocrklja, potem pa je tekla nazaj med otroke in igrače. Je zelo družabna.

2) IZOGIBAJOČI SE OTROCI

Ti otroci so se v igralnic takoj pričeli igrati. Matere niso potrebovali. Bili so povsem neodvisni. Ko je mati odšla iz sobe, niso bili vznemirjeni in se je tudi niso razveselili, ko je prišla nazaj. Če je mati poskusila vzeti otroka v naročje, so se ji izvili in gledali proč. Tak vzorec je pokazalo 20% otrok v ZDA. Zato, ker ti otroci izkazujejo določeno neodvisnost, jih mnogi smatrajo kot uspešne in dobrega duševnega zdravja. Mary Ainsworth pa je postala pozorna na odtujenost v odnosu. Izkazalo se je, da matere teh otrok premalo upoštevajo njihove potrebe. Otroku se vsiljujejo ali pa ga, nasprotno, zavračajo. Otroci doma kažejo dvojno vedenje, ki se po eni strani kaže kot neodvisno, po drugi pa hitro jokajo, če niso sigurni, kje se nahaja mati. Zato je Ainsworthova prišla do zaključka, da ti otroci v neznani situaciji niso potrebovali matere, ker nanjo niso računali kot na osebo, ki bi jih lahko podprla. Njihovo ignoriranje je bilo znak obrambe pred slabo izkušnjo.

3) AMBIVALENTNI OTROCI

Ti otroci so se v igralnici tako krepko stiskali k mami, da se sploh niso samostojno zaigrali. Ko je mati odšla iz sobe, jih je zajela močna vznemirjenost, ko pa se je vrnila, so kazali dvojen odnos do nje - po eni strani so jo brcali in zavračali, po drugi so silili k njej in se nanjo lepili. Doma so se matere teh otrok vedle nedosledno. Včasih so bile nežne in odzivne, drugič spet ne. Včasih so otroka zapustile brez opozorila, včasih pa so mu bile na voljo. Tako otrok ni mogel razviti zaupanja v to, da bo mati res poleg, ko jo bo rabil, zato se je matere raje ves čas držal.

Vprašanja za razmislek:

- ❖ Kako prenašam kratkotrajno ločitev s partnerjem?
 - Nekaj dni, pred tem, ko se odpravi, sem zoprn-a
 - Ko odide, mi je vseeno
 - V času njegove-njene odsotnosti sem nemiren-a in izgubljen-a
 - Strah me je
 - Jezen-a sem nanj-nanjo
 - Obide me žalost
- ❖ Vam je lažje, če se bližajoča se ločitev prej napove in se o njej lahko pogovorite?
- ❖ Se partnerju kasneje maščujete z jezo in nezadovoljstvom, ker vas je zapustil?
- ❖ Želite od partnerja po vrnitvi več pozornosti?
- ❖ Se ga/je po dolgotrajni ločitvi še bolj oklenete?
- ❖ Ali opažate pri svojem otroku podobne reakcije na ločitve, kot jih imate sami ali vaš partner?

Karikatura: PRENAŠANJE LOČITVE: Žena pričaka moža, ki se je vrnil s potovanja, v rokah ima kovčke. Žena mu pokaže na goro posode in reče: »Dobrodošel nazaj, dragi. Posoda te že čaka.«

Ko smo v dvojem, funkcioniramo povsem drugače, kot kadar smo sami. Podobno tudi otrok reagira na starše močnejše, kot na ostale skrbnike, zato naj starše ne prizadene, ko je otrok v odnosu z vzgojiteljico manj konflikten kot doma. Mnogo staršev s pridom izkoristi to okoliščino tako, da pošljejo v uvajalni boj babico, dedka ali očeta, torej osebe, s katerimi ima otrok manj obremenjen odnos.

NAVEZANOST IN UVAJANJE V VRTEC

Otrok, ki je »varno navezan«, bo ob uvajanju pokazal staršem, da računa na njihovo pomoč, a se bo kmalu spustil v vrtčevske dogodivščine in z zaupanjem sprejel vzgojiteljico. To ne pomeni, da bo varno navezani otrok pri ločitvi ne bo protestiral.

»Izogibajoči se« otroci pri uvajanju stavijo le nase. Ne iščejo pomoči starša, niti vzgojitelja. V tem lahko vztrajajo dolgo časa. Šele čas pokaže, ali se ti otroci v nekem trenutku zlomijo, ali pa vztrajajo v neodvisnosti. Če je samostojno vedenje 1.5-letnega otroka nekaj, kar kaže na težave pri navezovanju in na prehitro odraslost, je samostojnost triletnika nekaj, kar je naravna posledica njegove psihološke osamosvojitve in potrebe po razširitvi horizontov izven orbite družine. Tak otrok je samostojen, a se naveže na druge ljudi in z njimi sodeluje.

»Ambivalentno navezan« otrok je verjetno najtrši oreh za starše (čeprav je bolje navezan kot »izogibajoči se«), saj se jih oklepa in se od njih sploh noče ločiti. Možno je, da se razvoj navezanosti pri jasličnem otroku še ni povsem zaključil. V tem primeru je potrebna starševska strpnost in pomoč otroku, da s časom razvije več zaupanja. Zaželeno je, da starši v tem primeru otroka ne odpravijo od sebe in da niso prehitri pri spodbudah. Otrok bo rabil več časa, da se bo privadil na novo okolje in da bo ponotranjil vašo prisotnost z njim v trden občutek varnosti. Če govorimo o otroku, starejšem od enega leta, potem je vzorec navezanosti verjetno

že utrjen. Pri uvajanju se zgodi, da starši otroka, ki se jih oklepa, na silo odtrgajo od sebe. Izkaže se, da se po burnem obdobju uvajanja ti otroci resnično navadijo na novo okolje in celo razvijejo dobre navezanosti na vrstnike in vzgojitelje. A prvi dnevi so lahko dramatični, zato naj starši premislijo, ali ni bolje takega otroka uvajati počasi. Pri razmisleku o potrebnih ukrepih izhajam iz predpostavke, da imajo lahko burne reakcije travmatičen vpliv na otroka, ki pa se lahko pokaže kasneje v razvoju ali šele v odraslosti. Seveda se otrok nekako znajde, a da bi od sebe odvrnil slabe občutke, jih odcepi ali izolira od zavesti, čustva pa kasneje delujejo na nezavedni ravni. Nič v psihičnem ni nikdar povsem uničeno.

Upoštevati je potrebno tudi obdobje, ko otrok razvije t.i. »separacijsko tesnobo« okrog enega leta in pol, saj ta zelo vpliva na uvajanje in vodi otroka k temu, da se vas oklepa, čeprav prej tega ni delal. To ne pomeni, da je otrok ne-varno navezan. Gre za razvojno krizo, ki je nujno potrebna. O tem bomo več govorili v nadaljevanju. Vsekakor lahko starši pri starosti enega leta ocenijo, kako je otrok na njih navezan in se z upoštevanjem tega uskladijo z otrokovimi potrebami.

OD ODVISNOSTI DO SAMOSTOJNOSTI

Zdaj si bomo pogledali psihološki razvoj otroka z drugačne zorne točke, pri tem pa se bomo oprli na teorijo objektivnih odnosov. (Margareth Mahler, Donald Winnicot, Rene Spitz, Anna Freud.)

Objektni odnos je vsak vzajemni odnos, ki ga otrok vzpostavi z zanj pomembno osebo. Če želimo, da bo uvajanje v vrtec čim manj naporno, je dobro poznati fazo razvoja, v kateri se nahaja otrok in potrebe, ki iz te faze izvirajo.

Prva, t.i. **simbiotična faza** traja od 3. do 4. tedna starosti. Otrok se izvije iz prvotnega avtizma in se odziva na dražljaje iz zunanjega sveta. V tem času doživlja glas in zvok kot nekaj, kar ga potolaži ali vznemiri. Mater dojema kot del sebe. Po 4. tednu se prične proces psihičnega ločevanja otroka od primarnega skrbnika.

Podfaza **diferenciacije** se primerja s psihološko izvalitvijo, saj prične otrok doživljati mater kot ločeno od nje. Zdaj je več časa buden, raziskuje mater in je bolj aktiven v odnosu do nje, prav tako pa sega tudi izven njene orbite. Otrok bo že zdrsnil iz materinega naročja, a bo ostal blizu nje, kar sovpada z njegovim strahom pred tujci, ki se pojavi v tej fazi.

V podfazi **practiciranja** (od enega leta do leta in pol) se otrok že oddalji od matere, a se k njej občasno vrača, da bi se čustveno napolnil. Ko shodi, je v tem še bolj samostojen. Pred njim se odpre ves svet, ki ga izjemno privlači. Zadovoljen je sam s sabo in s svojimi dosežki in izjemno odprt za vse ljudi, saj v tem obdobju ne sprejema več le matere. Govorimo o psihološkem rojstvu otroka, ki prvič uporabi besedico »ne«, postane bolj izbirčen pri hrani, si izbere najljubšo igračko, občuti emocije kot so ljubosumje, zavist, bes, in željo po obvladovanju. Psihoanalitik Greenacre pravi, da ima otrok ljubezensko afero s svetom. To je obdobje, ko je otrok odprt za novo in ko ima notranjo težnjo po ločitvi od ozkega materinega okolja.

V podfazi **ponovnega približevanja** se pri otroku pojavi »separacijska tesnoba«. V tem obdobju otrokova navdušenost nad samim sabo in svetom upade, saj se zave svoje ranljivosti in odvisnosti od matere. Zato se matere ponovno močneje oklene. Občutek ima, da bi jo lahko

izgubil. To obdobje se pokriva z začetkom toaletnega treninga, kar vso stvar dodatno zaplete. Starši imajo v tem obdobju težave z otrokovo trmo, negativizmom in nihanjem med odvisnostjo in samostojnostjo. Otrok se namreč zaveda, da rabi pomoč, a zanika, da pomoč prihaja od drugod; od tod borbe z materjo, ki pogosto izčrpajo oba. Starše pogosto zavede samostojnost, ki jo je kazal otrok pred tem. Zmede jih, da si otrok spet želi toliko bližine.

Tretje leto, ko govorimo o fazi **individuacije**, prinese olajšanje, saj je to čas, ko otrok ne potrebuje več staršev kot pomočnikov pri tolaženju in iskanju varnosti. Ponotranjil je skrb staršev in odtelej se v bistvu opira na notranji občutek varnosti. Postane individuum. Razume, da so starši večni (da ne izginejo, če jih trenutno ni blizu) in jih ne rabi več kontrolirati. Dobro loči sebe od drugih in ne zahteva več toliko žrtvovanja zase. Zato je to obdobje relativno ugodno za uvajanje otroka v vrtec. Tesnobe, ki so značilne za to obdobje, izvirajo iz otrokovega hitrega spolnega razvoja. Ta prinaša s sabo strah pred poškodbo telesa in strah pred lastnimi nežnimi vzgibi v odnosu do staršev. Otrok opazi, da ni edini »mamin ljubljjenček« in da imata starša vezo, v katero ne more poseči. Tovrstne tesnobe se tičejo medosebnih odnosov, ki se uravnavajo v družini in po intenziteti niso tako močne kot zgodnje tesnobe izničenja in izgube. Proces uvajanja v tem obdobju pospeši otrokov govor.

Karikatura: INDIVIDUACIJA; Otrok med mamo in očetom: »Zdaj vem, da obstajam, ampak kam naj se dam?«

KRITIČNA OBDOBJA ZA UVAJANJE V JASLI

Z ozirom na razvojne faze lahko razmišljamo o kritičnih obdobjih, ki so manj primerna za uvajanje v vrtec. Prva kritična točka je čas, ko se otrok prične bati tujih oseb, to pa naj bi nastopilo okoli 8. meseca starosti. Otroke take starosti še ne sprejemajo v vrtec, vendar pa otrok, ko je v stiski, lahko zdrsne na bolj zgodnjo fazo razvoja in se prične ponovno bati tujcev. To sem opazil v vrtcu pri eni od deklic, ki je prišla v heterogeno skupino z letom in pol in je kazala tak strah po mesecu sicer uspešnega uvajanja.

Druga kritična točka je obdobje okrog leta in treh mesecev, ko prične otrok uporabljati besedico ne in se na svoj otroški način upirati ter zahtevati ravno nasprotno od tistega, kar želijo starši. Večinoma to ne predstavlja prevelike težave za starše, ki otrokovo težnjo po utrditvi lastne pozicije včasih preobrnejo v besedno igro in se pri tem tudi sami zabavajo, hkrati pa dajo otroku potreben občutek, da lahko o nečem sam odloča. Ker pa je ta kritična točka razvojno blizu točke »separacijske tesnobe«, lahko pride do prekrivanja.

Obdobje leta in pol je zagotovo čas, ko je otrokov odhod v vrtec otežen zaradi njegovega strahu pred ločitvijo. Otrok si ne želi opustiti odvisnosti od matere, katere ločenosti od sebe se vse bolj zaveda. Tak otrok se bo pri uvajanju držal matere, kar je potrebno razumeti, ker gre za razvojno značilnost in ne za plašnost ali kaprico. Zaradi tega je uvajanje v tem obdobju lahko škodljivo za otroka, saj prekine oz. skrene naravni potek razvoja. Vse skupaj lahko zaplete tudi začetek toaletnega treninga, saj otrok, ki pride v vrtec, največkrat opusti svoj trud, da bi bil čist.

Morda je 1 leto resnično tista starost, ko je otrok še najbolj pripravljen za jasli. Vsekakor pa moramo upoštevati, da se separacijski tesnobi pri letu in pol ne bomo mogli izogniti. V tem bi bilo verjetno potrebno najti razloge za pogosto obolevnost otrok pri uvajanju v vrtec. Obolevnost se poskuša dandanes pojasniti z izpostavljenostjo mikrobom, katerih otrok ni vaju. Otroci, ki so se že do enega leta več gibali v drugih okoljih, so za to bolj odporni.

Vendar pa je tu na delu tudi psihološki faktor stresa, zaradi katerega pade otrokova odpornost. Poleg tega gre pogosto za povsem psihosomatsko reakcijo. Otrok, ki s pomočjo govora ne more sporočiti o svojih tegobah, bo to sporočil s telesom. Na ta način bo izsilil domačo oskrbo. Tak način reagiranja na stres je značilen za nekatere odrasle, ki težje predelujejo čustva in jih odložijo v telo, kar se kaže kot glavobol, povišan pritisk, stiskanje v prsih, slabost, bruhanje, prebavne motnje ipd.

Deklica, s katero sta starša do prvega leta veliko hodila na obiske k prijateljem in drugim otrokom, je šla z enim letom v vrtec, na katerega je negativno reagirala in v prvem tednu zbolela. To se je ponovilo nekajkrat, dokler nista skrbna starša obupala in obdržala deklico doma. Na neuspešno uvajanje je vplivalo tudi to, da se je deklica še vedno pogosto dojila.

Starši, ki se lahko izognejo jaslim (ker jih v to ne sili življenjska nujnost), naj to tudi storijo. V nadaljevanju bomo še bolj natančno pojasnili, zakaj je enoletni otrok za jasli tako nepripravljen.

OTROKOVA ZRELOST ZA V VRTEC

Anna Freud postavi nekaj pogojev za otrokovo uspešno uvajanje v vrtec, ti pogoji pa so vezani na stopnjo razvoja, ki jo je dosegel otrok v določeni razvojni liniji. Takole piše: *»V kolikor je dosežen potreben nivo otrokovega razvoja, bodo ti dogodki (uvajanje; op. avtorja) konstruktivni in koristni za otroka; če temu ni tako, bo otrok zmeden in preobremenjen in nikakršen trud s strani staršev in vzgojiteljev ne bo mogel preprečiti razvoja tesnobe, zlovoljnosti in občutka izgubljenosti, ki bodo pogosto zadobili travmatične razsežnosti... Še ne tako dolgo nazaj se je predpostavljalo, da se lahko tri in pol letni otrok loči od matere in pošlje v vrtec in da se lahko že prvi dan prilagodi novemu okolju, vzgojitelju in novim prijateljem. Pri tem se je zanemarjalo vprašanje stresa in joka po materi.«*

Linija: Od odvisnosti do čustvenega zaupanja vase: Otrok naj bi dosegel fazo razvoja, ko je čustveno neodvisen od prisotnosti ali neprisotnosti skrbnika. Otrok se v tej fazi čustveno vedno manj opira na fizično mater, ampak vedno bolj na spominsko predstavo fizične matere. Zato je zmožen sam uravnavati svoja čustva, se potolažiti, predvideti zase neprijetne situacije in se pred njimi čustveno umakniti. To, da je otrok do staršev lahko čustveno razdvojen in konflikten, ne pomeni, da ni dosegel te faze. Pomembno je, da te emocije lahko v večji meri predeluje sam.

Linija: Od telesne odvisnosti do telesne neodvisnosti« Otrok naj bi dosegel stopnjo, ko se lahko že samostojno hrani, čeprav še brez pribora. Vsekakor naj bi se že odvadil od stekleničke.

Linija: Od egocentričnosti do druženja: Otrok naj bi dosegel stopnjo, ko doživlja druge otroke kot pomočnike pri igri ali – še boljše – kot partnerje pri igri. Manj zrele faze so tiste, v katerih otroka drugi otroci motijo in ko jih doživlja kot nežive, enakovredne predmetom, in se v skladu s tem tudi obnaša.

Linija: Od igre do dela: Otrok naj bi opustil svoj interes za mehke igračke (do katerih je nežen in občasno agresiven) in pričel uporabljati raznovrstne druge igrače, preko katerih izraža težnje po grajenju, rušenju, praznjenju in polnjenju. V tej fazi ima igrača simbolen

pomen in otrok lahko s pomočjo igre izrazi mnogo notranjih napetosti, želja in fantazij. Ni potrebno, da bi otrok že užival v dosežku oz. v produktu svoje aktivnosti.

Linija: Od neodgovornosti do odgovornosti pri upravljanju lastnega telesa: Otrok naj bi bil v fazi, ko se že lahko sam obrani pred nevarnostmi, ko se zmore orientirati v prostoru in razumeti vzroke in posledice svojega gibanja. Tu še ne gre za to, da bi moral otrok osvojiti pravila higiene.

Starost, pri kateri so omenjene razvojne faze dosežene, lahko variira od otroka do otroka in ni nujno, da se faze pri enem in istem otroku povsem prekrivajo. Okvirna starost, ki bi bila idealna za vstop v vrtec po teh kriterijih je 2 leti in pol do treh let.

Glede na dejstvo, da otroci v naši kulturi vstopajo v vrtec večinoma prej kot pri starosti dveh let in pol, lahko rečemo, da so resnici na ljubo psihološko nepripravljeni. Vseeno pa dovolj občutljivi starši lahko otroku pomagajo prebroditi stres, ki ga čaka. Zavede nas lahko že samo vrtčevsko okolje, kjer naj bi se »otroci igrali drug z drugim.« To pa je mogoče šele pri dveh letih in pol.

Deček, ki je bil star dve leti in pol, je imel že od začetka v vrtcu velike težave s svojo agresivnostjo. Otroke v tej fazi še ni smatral za pomočnike pri igri, pač pa bi najraje videl, da jih ne bi bilo. Kljub silnim agresivnim impulzom se je deček poskušal vzdržati. Na nekakšen prisilen način je božal otroke, četudi za to ni imel posebnega razloga, že naslednji trenutek pa jih je udaril. Tu vidimo trud dečka, da bi se prilagodil. Njegovo »božanje« je bilo verjetno naučeno in ni bilo nekaj, kar bi resnično čutil.

Triletni otrok v bistvu že potrebuje vrtec, da izkoristi svoje razvojne potenciale. Vrtec mu nudi mnogovrstne dejavnosti, v katerih spoznava svet in samega sebe. V vrtcu sklepa prijateljstva, ki so neprecenljiv vir radosti, nekatera tovarštva pa ostanejo prav do odraslosti.

Izkušnje mamic:

»Otrokova potreba po vstopanju v kontakte z vrstniki se pojavi v tretjem letu starosti. To je primeren čas za vrtec, kajti prej potrebuje otrok svoje starše, varnost, ljubezen in razumevanje.«

»Mogoče imajo otroci toliko težav z uvajanjem, ker starši včasih ne morejo izbirati. Večina otrok vstopi v vrtec pri enem letu, ko se mami izteče porodniški dopust, čeprav bi bilo morda bolje, da bi še nekaj časa ostali doma.«

«Eno je zrelost za v vrtec, drugo so možnosti, ki jih imamo starši. Moja bo morala v vrtec pri enem letu. Mogoče to ni idealna rešitev, a moralo nam bo uspeli.«

OTROKOVE REGRESIVNE REAKCIJE NA UVAJANJE

Na stres reagirajo tako odrasli kot otroci. Regresija pomeni pomik psihičnega funkcioniranja na nižjo raven, kot je tista, ki je sicer značilna za otroka ali odraslega. Celoten otrokov razvoj lahko gledamo kot napredovanje za dva koraka naprej in nazadovanje za enega nazaj. V obdobju uvajanja je pomik nazaj še posebej očiten in ga poznajo prav vsi starši. Gre za to, da otrok v zanj zahtevni situaciji ne zmore uporabiti zrelih načinov spoprijemanja. Vse, kar je pri otroku zrelo, kar se kaže kot nova pridobitev, je tudi izjemno krhko, saj tisto, kar je novo, še

ni utrjeno. Če je otrok doma že suh, ne pomeni, da bo tako tudi v vrtcu. Otrok s tem, ko regresira, sporoča staršem, da je potreben pomoči, da je pravzaprav manjši, kot smatrajo oni, in da ima zato tudi pravico, da se zadovoljijo njegove manj zrele težnje. Regresivno vedenje sproži najrazličnejše odzive pri starših. Nekateri ne morejo sprejeti dejstva, da je otrok spremenjen in ga skušajo bolj ali manj na silo potisniti nazaj v zrelo pozicijo. Taka reakcija pelje otroka v še hujši psihični regres ali pa v prisilno prilagoditev. Nekateri si ustvarijo vtis, da je za otrokovo vedenje kriv vrtec in vzgojitelji v njem. Nekateri starši se prestrašijo otrokovih reakcij in se tudi sami zmedejo, kar se potem pokaže kot pomanjkanje odločnosti in že kar prevelika občutljivost za otroka. Nekateri pa poskušajo razumeti otrokov položaj in mu pridejo nasproti s tem, da zadovoljijo del regresivnih potreb, pri tem pa ohranijo trezno glavo. Otrok v težkih trenutkih potrebuje roko odraslega, s katero se bo sčasoma izvlekel iz regresa in se podal naprej. Roka pa se lahko otroku ponudi le tako, da tisti, ki jo ponuja, zmore tudi sam stopiti korak nazaj k otroku. Oglejmo si nekaj otrokovih regresivnih reakcij na uvajanje v vrtec. Nekatero od teh reakcij se pokažejo le doma, medtem ko se otrok v vrtcu uvaja brez posebnih težav.

PRIMERI REGRESIVNIH REAKCIJ

Ponovna zahteva po dojenju ali steklenički

Otrok, ki je vstopil v vrtec in se ne doji več pri materi, lahko od matere ponovno zahteva, da ga redno doji, največkrat pa le pred spanjem ali pri vstajanju, ko je otrok tudi sicer bolj občutljiv.

Sesanje prsta

Značilno je bolj za otroke prvega starostnega obdobja, ki se ne dojijo več. Sesanje prsta ali roke bomo opazili tudi pri starejših otrocih, vendar le za kratek čas.

Lulanje in kakanje v hlače

Otrok, ki je že suh, lahko izgubi kontrolo nad mehurjem in črevesjem, kar se navadno pojavi tako v vrtcu kot doma. Tovrstni psihični regres prinaša otroku dodatno nego in pozornost s strani staršev.

Povečana jokavost in poslabšanje razpoloženja

Otrok bo doma hitreje zajokal in bo bolj občutljiv. Potrto razpoloženje se pojavi po daljšem času uvajanja in pomeni, da je prišlo pri otroku do bistvene spremembe pri čustvovanju. Pri starejših otrocih včasih opažamo tudi privzdignjeno razpoloženje (otrok je nenehno v gibanju, vedno je dobre volje, ne pusti se motiti, je »razbojniški« ipd), ki je nasprotje potrtemu razpoloženju. Tako razpoloženje praviloma ne traja dolgo in za njim se pojavi potrnost, pred katero se je otrok v bistvu poskušal obraniti. Privzdignjeno razpoloženje nas lahko zavede, da se otrok v vrtcu imenitno počuti.

Oklepanje staršev

Otrok se ne želi ločiti od rodjitelja, ki ga pripelje v vrtec, zato ga skuša zadržati s silo. Tudi doma lahko opazimo, da se otrok težko odtrga od staršev.

Motnje spanja in apetita

Otrok doma težje zaspi, v vrtcu pa sploh ne, ali le, ko je preutrujen po joku ali čustveni vznemirjenosti. Težave s spanjem so povezane z zmanjšanjem otrokovega občutka varnosti, ki je pred spanjem še kako pomemben. Otrok, ki zaspi, izgubi kontrolo nad seboj in ostane

sam s svojimi sanjami, ki so lahko v obdobju uvajanja neprijetne. Zato bo otrok pred spanjem spet zahteval več prisotnosti staršev in tolažbe, mami bo zvilal lase, morda se bo želel preseliti v posteljo staršev ali pa bo ponoči zlezal k njima.

Pojavi se zmanjšan ali povečan apetit. Tako motnje spanja kot motnje apetita so značilne tudi za odrasle v obdobjih depresivnosti ali anksioznosti.

Pojavljane strahov

Majhen otrok se prične ponovno bati tujih ljudi ali fantazijskih bitij, zato išče bližino odraslih, da bi ga zaščitili. O svojih strahovih ne zna jasno povedati, kakšni so. Za razliko od mlajših otrok bo imel otrok, ki ima že dobro razvit govor, tudi neko razlago za svoj strah in bo to izrazil ter preko pogovora lažje čustveno predelal.

Psihosomatske težave

Otroka prične boleti želodček, počuti se šibkega, lahko ima prebavne motnje. Poseben primer psihosomatske reakcije pri nekoliko starejših otrocih je psihogeni kašelj, ki ni bolezenskega izvora, pač pa izvira iz otrokove notranje napetosti.

Stopnjevanje agresije

Otrok po drugem letu starosti pokaže agresijo neposredno ali posredno (negativizem, ignoriranje) in sicer do staršev, vrstnikov ali pa preko destruktivne igre, ki zanj sicer ni značilna. Včasih se agresija, ki si je otrok ne upa izraziti navzven, usmeri proti njemu samemu v obliki samopoškodnega vedenja, (npr. butanje z glavo v zid; grizenje nohtov) ali v obliki pretirane in nekonstruktivne strogosti in zahtevnosti do sebe ipd. Slednje se kaže kot povečana občutljivost na področju storilnosti in obvladovanja.

Motnje govora

Otrok prične uporabljati manj kompleksne besede ali stavke, občasno lahko celo čeblja ali mrmra.

Ponavljajoča se dejanja ali govor

Pri nekaterih otrocih vidimo, da pričnejo izgovarjati eno samo besedo ali monotono melodijo, ki jo ves čas ponavljajo kot nekakšno mantro. Zasledimo tudi ponavljajoče se telesne gibe, kot na primer obračanje glave, kimanje z glavo, zibanje, pa tudi praskanje in trenje rok ipd.

Grizenje nohtov ali zvijanje las

To je oblika agresije, ki se usmeri zoper samega sebe in je značilna za drugo starostno skupino. Otrok, ki si ne upa izraziti svojih negativnih občutkov, se bo »grizel v sebi«.

KAKO UKREPATI OB REGRESIVNEM VEDENJU?

Kot smo že rekli, je dobro, da pristopimo k otroku z razumevanjem in da mu ne preprečujemo izražanja regresivnih tendenc, nekatere pa lahko tudi zadovoljimo – pred spanjem ga pocrkljamo, kot si želi, ostanemo z njim dlje časa v vrtcu, pomagamo mu pri opravilih, ki bi jih moral opraviti že sam ipd. Če otrok reagira z agresijo, mu damo priložnost, da jo izrazi. Ustvarimo mu lahko pogoje, v katerih jo bo lahko sprostil (rezanje papirja, metanje žoge v zid, igra z vodo ipd.) Pomembno je, da ostanemo odprti za otrokova čustva, ga kaj povprašamo, poslušamo in njegova čustva sprejmemo. Otrok potrebuje čas, da se čustva poležejo, preusmerijo in predelajo. Če si starši vzamejo čas za otrokova čustva, bo to dobra naložba. Čustva je nemogoče pogasiti. Če jih poskušamo prehitro zatreti, se lahko zgodi, da

bomo morali vedno znova gasiti plamenčke, ki bodo uhajali na površje, to pa nam bo vzelo še več časa in potrpljenja.

Na manjše pojavljanje teh reakcij lahko vplivamo z večjo pozornostjo do otroka. Uvajalno obdobje je za starše naporno, saj otrok od njih zahteva več, kot sicer. Na to je dobro biti pripravljen in si za potrebe otroka rezervirati več časa.

	OTROKOVA REAKCIJA	KAKO LAHKO POMAGAMO?
Katere reakcije bi nas morale skrbeti?	- več različnih negativnih reakcij (recimo motnje spanja, zvižanje las in destruktivna igra) - hlipanje	Posvetimo otroku več pozornosti; ostanimo z njim dlje časa skupaj v vrtcu oz. obnovimo našo prisotnost v vrtcu;
Katere reakcije zahtevajo prekinitev uvajanja?	- dolgo časa trajajoče psihosomatske reakcije - dalj časa trajajoče potrto razpoloženje - dolgotrajno hlipanje v vrtcu	Otroka vzemimo iz vrtca in poskusimo z uvajanjem čez kak mesec ali dva, morda z drugo osebo.
Vsaka reakcija, ki nikakor ne izgine, je znak, da otrok brez pomoči ali spremembe v okolju ne zna najti poti iz stiske in da ta prekaša njegove zmožnosti.		

DRUGI DEL

KAKO IZBRATI PRAVI VRTEC?

Starši se o vrtcu odločajo na podlagi priporočil prijateljev, lastnega poznavanja različnih vrtcev, nekateri pa se za nek vrtec odločijo enostavno zato, ker je najbližje domu ali službi, kamor hodijo. V vsakem primeru je dobro, da starši obišejo več vrtcev in si o vsakem ustvarijo svoje mnenje. Staršem so pri odločanju o vrtcu pomembne različne stvari v različni meri: *lega vrtca, materialna opremljenost, varnost, kvaliteta igrišča, kvaliteta hrane, odnos osebja* itd. Predvsem o prijaznosti in odnosu osebja do staršev in otrok je v času obiskov težko presoditi. Starši namreč pridejo na obisk z različnimi pričakovanji; nekateri iščejo le napake, drugi so zadovoljni že z malim in spregledajo pomanjkljivosti. Bistveno jim je vzpostaviti dober odnos z vodjo in vzgojitelji, zato so lahko premalo zahtevni in vidijo le tisto, kar želijo videti. Kratek obisk in ogled vrtca ne nudita objektivne slike o vrtcu. Upoštevati moramo, da se osebje vrtca pri prvem stiku s starši vede drugače kot sicer in da pokažejo vzgojitelji drugačen odnos do otrok, kot ga imajo v vsakodnevni vrtčevski rutini. To naj ne bo razlog za nezaupanje in dvom v iskrenost osebja, pač pa spodbuda, da prisluhnemo svojim občutkom. Morda ni odveč spustiti se v pogovor s katerim od staršev, ki ga srečate v vrtcu. Ta vam lahko pove o lastnih vtisih, ki jih lahko primerjate s svojimi.

Starše pogosto zavede bogastvo vzgojnega programa, raznolike dejavnosti, krožki, gledališča, izleti, letovanja ipd. Osebnostno menim, da je otroku v predšolskem obdobju bolj kot širina sveta pomembno dobro počutje v ozkem krogu vrstnikov, ki so mu ljubi, in skrbnikov, ki so ljubeči. Če bo otrok od tod dobil pozitivno in bogato izkušnjo, bo sam od sebe iskal tudi v širnem svetu in se bo pripravljen učiti. Lastna izkušnja mi torej govori o tem, da so v vrtcu bistveni ljudje, še posebej vzgojitelji/ce, ki bodo kmalu postale pomembne osebe v otrokovem življenju.

Karikatura: ŠIRINA SVETA; Otrok s staršema (držijo se za roke) pred stavbo rimskega koloseja. Očka kaže z roko in reče: »Glej hčerkica, kako velika in mogočna hiša!«. Hčerka pa gleda pred sabo na tla in reče: »Tule leze ena mravljica.«

KAKO POTEKA VPIS V VRTEC?

V večini vrtcev potekajo vpisi od marca do maja za tekoče šolsko leto, skoraj vsi vrtci pa vpisujejo tudi kadar koli med šolskim letom, če imajo prostor. Otroci lahko pričnejo hoditi v vrtec s septembrom.

Vlogo za vpis otroka oddate v tajništvo vrtca. Tam dobite **obrazce »Prijava za sprejem otroka v vrtec«, »Izjava staršev o rednem plačevanju programov v vrtcu«,** v večini primerov pa lahko v vrtcu dobite tudi **»Vlogo za znižano plačilo programov v vrtcu«,** le ponekod je potrebno po to vlogo na ustrezno Upravno enoto občine. To vlogo je potrebno oddati vrtcu vsaj 15 dni pred prihodom otroka v vrtec. Če vlogo dostavite kasneje, lahko znižano plačilo uveljavite šele z naslednjim koledarskim mesecem. Starši so upravičeni do znižanega plačila za vrtec v obsegu od 10% do 80% od celotne vrednosti programa, odstotek pa se določi na podlagi mesečnih prejemkov staršev. V plačilo vrtca so zajeti stroški vzgojnega programa, varstva in hrane. Več o plačilu si lahko pogledate v *Pravilniku o plačilu staršev* (Ur. l. št. 44/96) in *Pravilniku o spremembah in dopolnitvah pravilnika o plačilu staršev* (Ur. l. št.- 1/98, 84/98; 102/2000 in 92/02)

»Potrdilo o zdravstvenem stanju otroka« dobite pri otrokovem osebнем zdravniku in ga morate prinesiti vzgojiteljici ali vodji vrtca ob prihodu otroka v vrtec.

Če želite vpisati otroka v vrtec, ki ne spada po občino, v kateri stalno prebivate, bo sprejem otroka odvisen od prostora v dotičnem vrtcu, saj imajo prednost otroci iz domačega kraja.

V primeru, da število vloženih vlog za vpis presega razpisano število mest v vrtcu, o prednostnih vlogah odloča posebna komisija vrtca. Kriteriji so od vrtca do vrtca različni, zajemajo pa finančno stanje družine, starost otrok, oddaljenost od vrtca idr. Če se vpisu otroka, potem ko je bil že sprejet, odrečete oz. želite vpis odložiti, boste morali v večini primerov ponovno v vrsto.

Vse dodatne potrebne informacije vam bodo z veseljem posredovali delavci vrtca.

PREDPRIPRAVA NA VRTEC

Na prvi prihod v vrtec se pripravljajo tako otroci kot starši. Vrtec bo za otroka, morda tudi za starša, nova izkušnja. Tako kot pri drugih stvareh v življenju, je tudi tu pomembno, da nismo kar pahnjeni v situacijo. S pomočjo priprave imata otrok in roditelj možnost miselno in čustveno predelati izzive nove situacije in situacijo »udomačiti«. Pri uvajanju v jasli obstajajo določene posebnosti, glede na to, da pri enoletnem otroku psihični procesi potekajo na bolj nezavedni in čustveni ravni. Pri enoletnem otroku naj bi več priprave na vrtec opravil sam roditelj. Čeprav pri enoletnem otroku s pogovorom ne bomo dosegli takega odziva kot pri triletnem, pa je pogovor kljub vsemu smiseln. Pogovor pomaga roditelju, da se pripravi na prekinitev tesne vezi med njim in otrokom. Otrok na neki ravni sprejema in dojema ton, ki ga roditelj pri tem uporablja, in posamezne besede, ki jih že razume, to pa vpliva na vzajemnost take priprave. Večina mater ali očetov preživi z otrokom veliko časa in tudi staršem ni lahko, ko se morajo od otroka ločiti in ga predati v »tuje« roke. Dobro je, če je priprava sproščena, in sploh ni nujno, da je sistematična. Zanj si vzemimo dosti časa, če je mogoče od dveh mesecev do pol leta pred vpisom v vrtec. Oglejmo si glavne korake priprave na vrtec:

❖ pogovor z otrokom o vrtcu

Z otrokom govorimo o tem, kaj je to vrtec, kako izgleda življenje v vrtcu, zakaj otroci hodijo v vrtec, koga lahko tam srečamo itd. Pri tem smo orientirani na pozitivne, a realne vidike vrtca in odhod v vrtec nikakor ne povezujemo z grožnjo ali kaznijo za otroka (npr: »Ko boš v vrtcu, boš pa že videl!«). Če je otrok pripravljen sodelovati pri pogovoru, odgovorimo na njegova vprašanja in se spustimo z njim/njo v fantazijsko razmišljanje o vrtcu. Otrok si bo kljub vašim informacijam morda izdelal svojstvene predstave o vrtcu. Teh predstav ni potrebno ovreči kot nepravilne, raje se poigrajmo z otrokovo in lastno domišljijo. Časa za podajanje resničnih informacij bo še dovolj. V pogovoru se lahko dotaknemo tudi čustvenih vprašanj. Otroku povemo, da se bo v vrtcu igral z otroki, ki jih bo postopoma spoznaval in ki bodo postali njegovi dobri prijatelji. Povemo mu, da bo med tem, ko bo v vrtcu, manj časa preživel s starši. Pripravimo ga na spremembo njegovega življenjskega ritma, katerega stalnost je za otroka tako pomembna. Otrokova negativna mnenja vzemimo resno in se o njih pogovorimo. Tudi če otrok ne želi govoriti o vrtcu ali ga to ne zanima, je govor o vrtcu vseeno potreben, vendar pa nič ne delajmo na silo. Ko bo otrok pred vpisom obiskal vrtec, ga bo vsa stvar že bolj zanimala.

❖ pogovor z osebjem vrtca

Pred vpisom se lahko srečate z vodjo vrtca, vzgojiteljico, psihologom ali pedagogom. Nekateri vrtci vas bodo sami povabili na razgovor, če pa te prakse nimajo, lahko mirne vesti sami zaprosite za srečanje. Na njem se pozanimajte o vrtcu, si ga ogledate, poveste o svojem otroku in morebitnih dilemah, zaprosite za nasvet. Večina vrtec pripravlja po končanem vpisu sestanke za starše, na katerem predstavijo program vrtca in odgovarjajo na vprašanja. Nekateri vrtci prirejajo celo predavanja na temo uvajanja v vrtec, skoraj vsi vrtci pa priredijo skupen sestanek za starše novovpisanih otrok. Vsekakor se je potrebno pred dejanskim prihodom otroka v vrtec pogovoriti z vzgojitelji, saj je vzgojitelj oseba, ki bo v neposrednem stiku z otrokom. Vzajemno sodelovanje z vzgojitelji je pomembno za uspešno uvajanje in nadaljnje dobro počutje vašega otroka v skupini. Pomembno je uskladiti poglede na uvajanje otroka:

- okvirni čas uvajanja,
- prisotnost staršev v skupini
- kdaj in kako se boste poslovili od otroka
- kaj boste počeli v skupini, ko boste uvajali otroka

V pogovoru z vzgojiteljico povejte še o:

- otrokovih izkušnjah z vrtci,
- reakcijah na občasne ločitve od staršev
- otrokovih izkušnjah z drugimi otroki in odraslimi
- otrokovih potrebah,
- temperamentu in karakterju
- najljubših igračah in igrah
- navadah spanja, hranjenja, odvajanja

Karikatura: POGOVOR Z VZGOJITELJICO: Mati z otrokom na pogovoru: Otrok reče: »Mami, pozabila si povedati, da slabo prenašam poslavljanja.«

❖ obisk vrtca

Z vzgojiteljico se lahko domenite za skupen obisk z otrokom. Otrok se bo lahko spoznal z vzgojiteljico, ogledal si bo garderobo, igralnico, stranišče, igrišče in opazoval, kaj se dogaja v vrtcu. Tudi vzgojiteljica se bo lažje pripravila na приход otroka, ki ga bo že nekoliko poznala, saj zanjo ne bo tujec. Poleg takega »uradnega« obiska pa lahko otroka večkrat peljete v vrtec na kratek obisk ali na igrišče, kjer se bo igral. Dobro je, če take obiske napoveste osebju vrtca.

❖ priprava preko igre

Če vklopimo domišljijo in se predamo spontanosti, si lahko izmislimo igre, v katerih nastopa vrtčevsko okolje in v katerih preigravamo nekatere tipične scene iz vrtca. Vi boste vzgojiteljica, oče hišnik, sestra kuharica, otrok pa otrok. Če želite, lahko doma napravite kartonasto hišo, ki bo predstavljala vrtec in vanj postavite različne figurice. Na obisku v vrtcu napravite fotografijo in jo postavite v domu na vidno mesto. Načinov, kako s humorjem in domišljijo pričarati okolje vrtca, je še veliko več.

❖ razvojna vprašanja

V času neposredno pred uvajanjem in med uvajanjem ni zaželeno, da bi pri otroku poskušali doseči hitre razvojne premike. Predvidevamo, da bo otrok zaradi zanj nove situacije lahko vlagal manj energije v napredek, več pa v prilagajanje. Zato premislimo o potrebnosti:

- ukinitve dojenja
- hitrega prehoda na drugačno vrsto hrane

- odvajanje od dudke ali stekleničke
- selitvi otroka v drugo spalnico
- odločni zahtevi po tem, da bi bil otrok suh, če še ni
- spremembi ritualov zbujanja in ritualov pred spanjem

Predstava, da je potrebno otroka hitro pripraviti na vrtec s tem, da postane bolj zrel, ni pravilna. Seveda je zaželeno, da se otrok do vrtca že odstavi od prsi ali da postane suh, vendar si za to raje vzemimo več časa, vsaj nekaj mesecev pred odhodom v vrtec.

❖ družinske okoliščine

V primeru, da se v družini vzporedno z uvajanjem otroka dogajajo še kakšne druge spremembe, je stres za vso družino večji. Tu gre na primer za *selitev, izgubo bližnje osebe, hujšo finančno stisko, konflikte med partnerjema, izgubo službe, rojstvo novega otroka* ipd. Če je mogoče, se v času uvajanja poskusimo izogniti stresnim dejavnikom, pri večjih ali težjih spremembah v družini pa je dobro premisliti o odlogu uvajanja. Eden od primerov sprememb je nov član v družini, ki za starejšega otroka predstavlja tako radost kot razlog za skrb. Izgubil je pozornost, ki je je bil vajen in če mora še v vrtec, bo občutek, da je zapuščen, še večji. Spomnim se staršev, ki sta me spraševala o reakciji eno leto in dva meseca stare deklice na nosečnost matere. V zadnjem času je postala bolj regresivna, zahtevala več dojenja in pričela ponoči lesti v posteljo staršev. Takoj po rojstvu bratca naj bi šla v vrtec. Starša sta deklici pripovedovala o prihajajočem dojenčku in jo tako pripravljala nanj. Vprašanje je bilo, ali naj starša deklico spodbujata k temu, da bi spala sama. Čeprav starša nista bila prepričana, da je dekličina reakcija posledica nosečnosti matere (naravo in posledico katere otrok nejasno sluti), je oče dejal: »Morda pa res ve, da je v materinem trebuhu dojenček in je ljubosumna, ker mamica s tem dojenčkom spi v postelji, ona pa ne sme.« Vsekakor zelo lucidna misel!

❖ priprava staršev

Starša se bosta morala navaditi na spremenjen družinski ritem. Potreben bo nov način usklajevanja, iskanje dogovorov o novih obveznostih enega in drugega. Zaželeno je, da sta vlogi matere in očeta čim bolj jasni, da ne bo prihajalo do konfliktov. O uvajanju otroka v vrtec bo morda potrebno povedati v službi in pripraviti sodelavce na morebitne izhode ali daljše odsotnosti. Očetje lahko v tem času koristijo porodniški dopust. Za uvajanje si je dobro vzeti več časa, kot nameravamo uvajati. Če hitimo in si želimo otroka čim prej uvesti, bomo pri uvajanju manj mirni, predvsem pa nepripravljeni na kakršne koli zaplete. Otrokov ritem pri uvajanju morda ne bo sovpadel s tistim, ki smo si ga določili mi. Zato je bolje imeti za vsak primer kak teden več na zalogi.

PSIHIČNA PRIPRAVA STARŠEV:

Vprašanja za razmislek:

- Kaj vse mi tesen stik z otrokom pomeni; kaj mi daje?
- Ali sem pripravljen/a odreči se tesni zvezi z otrokom?
- Kako bo psihično ločevanje od otroka vplivalo na moj odnos s partnerjem/ico?
- Koliko zaupam osebjem vrtca, da bo dobro poskrbelo za otroka?

NAČINI UVAJANJA V VRTEC

V vsakem vrtcu obstajajo določena pravila uvajanja, ki so bolj ali manj jasno postavljena. Nekateri vrtci imajo zelo jasne poglede na uvajanje, ki so zapisana in jih priporočajo staršem, nekatere pa je uvajanje celo obvezno. Nekateri vrtci delajo bolj po občutku in je uvajanje

odvisno od vsakega vzgojitelja posebej in od preteklih izkušenj. Vsekakor pa je zavest o pomembnosti uvajalnega obdobja v zadnjih desetletjih izjemno zrasla. Praviloma se boste lahko z osebjem vrtca pogovorili o načinu uvajanja, za katerega menite, da bi vam najbolj ustrezal. Z vzgojiteljicami boste poiskali skupen jezik in napravili okviren načrt. Pri tem boste upoštevali značilnosti otroka in skupine ter lastne omejitve. Pogovorili se boste o lastni vlogi v skupini, o tem, kako boste oddali otroka, kdaj in za koliko časa ga boste prvič zapustili itd. Priložnosti za pogovor z vzgojiteljem bo dovolj tudi med samim uvajanjem, tako da se boste z njo/njim lahko sproti pogovorili o dilemah in načrtih za naprej.

PSIHOLOŠKI POMEN UVAJANJA

Pri uvajanju v vrtec se otrok sooča z naslednjimi razvojnimi nalogami:

- odreči se stalni dnevni prisotnosti staršev in čustveno sprejeti nujnost kratkotrajnih ločitev,
- navezati se na vzgojitelje, ki bodo v določeni meri nadomeščali starše,
- navaditi se na spremembo dnevne rutine,
- navaditi se na novo okolje, drugačno hrano, ležalnik ipd.,
- navaditi se na skupino otrok, v kateri bo le eden od mnogih,
- postati bolj samostojen,
- naučiti se sodelovanja z otroki,
- vključiti se v skupinske igre in vodene dejavnosti.

V celoti vzeto gre pri prehodu iz domačega v vrtčevsko okolje za veliko spremembo.

V psihološkem smislu je za otroka dobro, da se na spremembo v svojem življenju privadi počasi in s pomočjo staršev. Pri tem je pomemben tako čustven proces, ki se dogaja med otrokom in staršem, kot proces privajanja na novo okolje, druga pravila in vrstnike. Vse to pa zahteva čas. Otrok, ki se mora prehitro privaditi na nove razmere, mora žrtvovati del svojih naravnih potreb, jih v sebi zadušiti ali zatreti ter preskočiti določene faze razvoja, ki pa so nujne. Odhod v vrtec je lahko prav tisti razvojni korak, ki ga otrok potrebuje, a vrtec se vselej v neki meri vsili razvojnim procesom, ki tečejo že od prej. S počasnim uvajanjem želimo doseči, da bi otrok imel čas odreči se določenim potrebam in da bi frustracijo, ki je neizogibna, lažje predelal. Frustracija naj bi bila »optimalna«. Določena raven frustracije je seveda potrebna, da se otrok razvija, vendar razkorak med zahtevami situacije in zmožnostmi otroka ne sme biti prevelik.

Otroku se ob uvajanju vzbujajo različna čustva. Na eni strani so jeza, destruktivnost, hrepenenje po starših, razočaranje, na drugi pa veselje in radovednost. Agresije naj otrok ne bi usmeril proti samemu sebi, pa tudi raven agresije ne sme postati prevelika. Starši lahko pri tem pomagajo tako, da se o otrokovih čustvih pogovarjajo in da otroku omogočijo del agresije neposredno izraziti (preko iger, športa itd.).

Kar se tiče razvezave tesne vezi med starši in otrokom, so starši v tem procesu neposredno udeleženi. Vključeni so tudi posredno, saj pomagajo otroku vstopiti v socialni svet, predstavljajo mu vzor, pokažejo mu prave poti in so mu v oporo. Bistvo uvajanja je v nebolečem pretrganju simbiotičnih vezi med otrokom in starši ter v postopnem navezovanju otroka na druge osebe, da bi vzorec varne navezanosti ne doživel hujših pretresov.

Izkušnja mamice:

»To, da je otrok jokal v naročju vzgojiteljice, je super. To pomeni, da se ji je prepustil in ji je zaupal, da ga lahko potolaži.«

Ali je res, da se vsi otroci hitro navadijo na vrtec, le če starši preveč ne komplicirajo?

Premislek: Včasih starši resnično preveč komplicirajo, kar pa je izraz negotovosti staršev. Negotovost lahko prispeva k temu, da gre uvajanje po bolj trnovi poti. Na drugi strani sta neupoštevanje otrokovih čustev in prevelika brezbržnost prav tako nezaželeni, saj otrok v tem primeru nima možnosti izraziti tega, kar čuti in se ne more resnično opreti na starša. Starši naj bi bili vsekakor odločni. Ob vsaki otrokovi stiski ni treba poskočiti v zrak, vendar ohranimo občutljivost za otrokove potrebe.

Ali je res, da se otrok, katerega starši ostajajo z njim dolgo časa v skupini, na to navadijo in se težje uvedejo?

Premislek: Otrok potrebuje čas, da se delno razveže od staršev in se naveže na vzgojitelje. Problem nastane, če otrok že od prej ni prepričan o svoji varni navezanosti na starše. V tem primeru se bo v vrtcu nanje seveda »navadil«, saj jih še ni pripravljen spustiti od sebe. Nasilna razvezava kontakta z otrokom preko zelo kratkega uvajanja to potrebo spregleda in otrok nima možnosti v teku uvajanja utrditi varne navezanosti.

Kot rečeno, je načinov uvajanja praktično toliko, kolikor je vrtčevskih enot. Vseeno pa lahko grobo govorimo o določenih tipih uvajanja, pri tem pa ne obstaja nekaj, kar bi imenovali »najboljši način«. Vsak od načinov ustreza določenemu otroku ali staršem. Nobenega od načinov se ni potrebno držati od črke do črke, pač pa je potrebno ravnanje prilagoditi glede na situacijo. Ogladali si bomo tri načine uvajanja. Osnova za vse načine je »dolgotrajno uvajanje«, ki predstavlja idealni časovni okvir, ki omogoča postopnost in mehkost prehoda. V odvisnosti od filozofije vrta, se v vrtec uvajajo vsi otroci hkrati ali pa po eden otrok na nekaj dni.

DOLGOTRAJNO UVAJANJE

Izkušnja mamice:

»Otrok ima pravico, da okolje in nove ljudi najprej spozna, se jih navadi in jim začne zaupati. Šele potem lahko ostane sam v vrtcu. Ni dobro, da se nam muči, čeprav nas v vrtcu včasih spodbujajo iti prej. Jaz sem svojega uvajala tri tedne in je bilo odlično.

Uvajanje traja od *treh tednov do enega meseca*, po potrebi pa še dlje. Roditelj, ki uvaja otroka, je *prvi teden* ves čas prisoten v skupini, skrbi za svojega otroka, in se po možnosti vključuje v dejavnosti ter navezuje stike z drugimi otroki in odraslimi. V prvem tednu naj bi roditelj največ časa posvečal svojemu otroku, če seveda otrok to potrebo pokaže. V prvem tednu sta otrok in roditelj v skupini navadno le do kosila, lahko pa tudi dlje, če se oba dobro počutita.

V *drugem tednu* prideta za dlje časa. Prvi dan drugega tedna je roditelj ves čas prisoten v skupini (po skupno preživetem vikendu so otroci bolj občutljivi), naslednji dan pa lahko že odide za krajši čas na kavo ali na sprehod. Svoje odhode napove vzgojitelju in otroku. Roditelj v skupini že spodbuja otroka k aktivnostim in navezovanju stikov in mu pri vključevanju pomaga. Vsak naslednji dan lahko roditelj podaljša čas svoje odsotnosti v skupini, pri čemer se je dobro ravnati po občutku oz. z ozirom na otrokove reakcije. Vsekakor ne smemo ostati dlje, kot smo obljubili. V drugem tednu lahko poskusimo s tem, da bi otrok v skupini zaspal, najprej seveda z našo pomočjo. Če otrok ne bo želel spati, ga ne silimo, pomembno je, da je videl, kako vsa stvar poteka in se bo počasi tudi sam navadil. Če otroka

uspavamo mi, je pomembno, da smo ob njegovem zburanju prisotni v skupini. Komaj zburjeni otrok je bolj občutljiv in regresiven, zato rabi ob sebi osebo, ki ji povsem zaupa.

Izkušnja mamice:

»Ko ji je prijetno, me ne pogreša, sploh me ne opazi. Ampak me pa potrebuje, če se kaj udari. Takrat ne sprejme nobene druge tolažbe, le mojo.«

Tretji teden preživi roditelj v skupini le še del jutranjega časa. Manj aktiven je v skupini oz. se manj posveča svojemu otroku (če to za otroka ni problem). Glede na to, da je otrok v tretjem tednu večinoma že brez roditelja v skupini, ni nujno da bo zdržal do konca. Lahko ga vzamemo iz vrta že pred kosilom. Vsaj kakšen dan je potrebno poskusiti s spanjem, tokrat že brez pomoči roditelja. Četrty teden lahko poskusimo z običajnim prihodom in odhodom, ali pa si vzamemo kake pol urice, da smo zjutraj z otrokom v skupini. Ko se enkrat odločimo, da ne bomo več niti trenutka v skupini, se tega tudi držimo (razen, če se močno zaplete).

Čeprav bi bil tak način uvajanja verjetno primeren prav za vse otroke, je, upoštevajoč realne omejitve, možno reči, da je še posebej primeren za otroke:

- ki imajo malo izkušenj z drugimi otroki,
- ki se težje navežejo na osebe izven ožje družine,
- ki imajo močno čustveno vez predvsem z materjo,
- ki so edinci,
- ki so boječi, plašni, tihi, občutljivi, nefleksibilni,
- katerih starši imajo sami slabo izkušnjo iz vrta,
- ki doživljajo v družini večje spremembe (selitev, ločitev, izguba ipd.)
- so stari do 3. let.

Ali je res, da otroci, ki so v skupini dolgo skupaj s starši, ne želijo spoznavati okolja in se igrati z vrstniki, ampak se posvetijo le staršem?

Premislek: Starši v skupini so kot varen pristan, v katerega se otrok vrne takrat, ko se želi čustveno napolniti. Če je otrok varno navezan, se bo ravno zaradi prisotnosti roditelja bolj pogumno odpravil k vrstnikom.

SREDNJE DOLGO UVAJANJE

Uvajanje traja od enega do dveh tednov. Logika uvajanja je podobna kot pri dolgotrajnem uvajanju, le da koraki potekajo hitreje. Tak način je najbolj primeren za otroke:

- ki imajo več dobrih izkušenj z drugimi otroki,
- ki so že navezani na osebe izven ožjega družinskega kroga,
- ki imajo starejše brate ali sestre podobne starosti,
- živijo v stabilnih razmerah

KRATKO UVAJANJE

Uvajanje traja od enega dneva do nekaj dni. Pri tem je lahko roditelj prisoten ves čas, ali že od začetka le krajši čas. Priporočljivo je, da je roditelj vsaj prvi dan prisoten ves čas, da tudi sam spozna ritem skupine in okolje, v katerem bo živel otrok. Kasneje je čas bivanja roditelja v skupini potrebno zmanjševati, da se otrok postopno navadi ostajati brez staršev. Tak način je najbolj primeren za otroke:

- ki imajo veliko izkušenj z drugimi otroki in so socialno spretni,

- ki zlahka sprejmejo druge odrasle in se znajo tudi navezati nanje,
- ki imajo starejše brate ali sestre podobne starosti,
- živijo v stabilnih razmerah,
- so doma neproblematični,
- so varno navezani,
- so starejši od 3. let

POSEBNOSTI UVAJALNEGA NAČINA V JASLIH

Osnovni principi uvajanja, ki smo jih že opisali, veljajo tudi za jasli. Morda je tu še bolj pomemben odnos staršev do uvajanja in njihove lastne tesnobe, saj jih majhni otroci hitro začutijo.

Otroci v jaslih so še zelo nespretni in težko poskrbijo za lastno varnost. Zato je majhnemu otroku še toliko bolj pomembna bližina odraslega. Ker je skupina malih otrok na trenutke lahko zelo kaotična, bodo starši, ki uvajajo, v pomoč vzgojiteljem, ki se ne morejo posvetiti velikemu številu otrok naenkrat. Ko je malček utrujen, je nekoliko zmeden in se tudi slabše odziva na starše in vzgojitelje; stvari, ki zmotijo starejšega otroka, majhnega ne zmotijo, vse to pa nas lahko zavede na misel, da so pripravljene spustiti starša na kavo ali domov. Včasih je pri majhnih otrocih lažje izkoristiti trenutek in švigniti ven, kar ni priporočljivo. Otrok, ki se že nekaj časa ne doji več ali potrebuje dojenje le zvečer ali zjutraj, se bo lažje uvedel v vrtec.

Izkušnja mamice:

»Moj je bil z enim letom v jaslih. Prvi dan sem bila skupaj z njim za eno urico in sva šla po eni uri že domov – tako smo se zmenili - naslednje dneve sem bila z njim po 3 ure, on pa je ostal do kosila. Naslednji teden sem ga že uspavala. Potem pa sva po dveh tednih z vzgojiteljico ugotovili, da gre v redu in moja prisotnost ni bila več potrebna.«

VLOGA VZGOJITELJEV

Vzgojitelj se v prvih dneh morda ne bo aktivno zavzemal za otroka, pač pa bo skrb prepustil vam. To ne pomeni, da je vzgojitelju vseeno. Vzgojitelj se zaveda, da je za ustvarjanje odnosa potreben čas. Morda se bo bolj posvetil otrokom, ki so brez staršev v vrtcu in ga bolj potrebujejo.

KDO UVAJA?

Otroka naj uvaja oseba, ki ima z njim dober in nekonflikten odnos. Včasih se izkaže, da je za otroka, ki je zelo navezan na svojo mater, bolje, če ga uvaja bolj nevtralna oseba, na primer oče ali stari starši. Ta zamenjava se lahko izvrši, ko je očitno, da so otrokove reakcije na odhod matere premočne.

KDAJ UVAJATI?

Čas pred nekaterimi prazniki je lahko naporen tako za vzgojitelje kot za otroke. Vzgojitelji so zaposleni z okraševanjem in pripravo srečanj, otroci vadijo za nastop, cel vrtec prežema praznična mrzlica. V tem obdobju uvajanje ni zaželeno, saj otrok ne bo dobil potrebne pozornosti in miru, saj bo v vrtcu neprestano vršalo.

Čas pred ali med počitnicami je lahko po eni strani zelo primerno uvajalno obdobje, po drugi strani pa ima svoje pomanjkljivosti. Število otrok v tem času zelo niha in vaš malček morda ne bo imel priložnosti spoznati vseh oz. videti, koliko otrok je dejansko v skupini. Jeseni bo presenečen, ko bo videl nove obraze in množico otrok, kar ga lahko spravi v stisko. Po drugi strani je poletje v vrtcu izjemno sproščeno obdobje. Vaš otrok bo zaradi manjšega števila otrok v skupini dobival več pozornosti. Jeseni, ko bodo otroci počasi kapljali v vrtec, se jih bo počasi navadil.

RAZLIČNE VRTČEVSKÉ SKUPINE

Na kratko bomo opisali heterogene in homogene skupine, kolikor se značilnosti le teh tičejo uvajanja.

HOMOGENE SKUPINE

Sestavljene so iz mlajših ali starejših otrok podobne starosti. Prva starostna skupina zajema otroke od enega do treh let, druga starostna skupina pa od treh do šestih let. Uvajanje je bolj naporno v skupinah prve starostne stopnje, saj majhni otroci v pravem pomenu besede še niso socialna bitja. Če je skupina sestavljena povsem na novo, je v skupini veliko joka in negativnih reakcij. Uvajanje v teh skupinah zahteva večjo aktivnost staršev in večjo udeležbo pri negi otrok, vse dokler otroci niso v tolikšni meri navajeni na vrtec, da lahko vzgojiteljici sami primerno poskrbita za celo skupino.

HETEROGENE SKUPINE

To so skupine otrok različnih starosti. Starostni razpon je lahko različen, na primer od 1.5 do 4. leta ali od 2 do 5.5. let. Smisel takih skupin je med drugim v tem, da se starejši otroci učijo strpnosti do mlajših in da se deloma celo vključijo v skrb za njih. Ob bolj regresivnih mlajših otrocih si lahko starejši včasih privoščijo več tiste otroškosti, ki so jo morda morali prehitro opustiti. Večkrat se lahko spomnijo na to, kako so bili sami majhni ali kako so se sami uvajali. Mlajši otroci imajo starejše za vzor in se od njih učijo, kar vpliva na hitrost pridobivanja tako spoznavnih kot čustvenih izkušenj. Posebej dragocena je taka skupina za edince, ki sicer ne bi imeli možnosti spoznavati povsem majhnih otrok.

V heterogeno skupino, ki že teče, se naenkrat uvaja le nekaj otrok, ki so lahko mlajši ali starejši, odvisno od sestave skupine. Ker je skupina sestavljena iz vsaj polovice otrok, ki zmorejo že samostojno poskrbeti zase, ostane več prostora in pozornosti za nove člane. Starejši se lahko vključijo v uvajanje in so ponosni na to, da lahko pomagajo, usmerjajo, učijo. V splošnem velja, da poteka uvajanje v heterogene skupine z najmanj težavami.

Nekoliko bolj naporna je na novo sestavljena heterogena skupina, ker se otroci še ne poznajo in nimajo lastne izkušnje uvajanja.

Karikatura: HETEROGENE SKUPINE: Otroci stojijo v ravni vrsti eden poleg drugega, z obrazom naprej, postrojeni po velikosti oz. starosti. Najmlajši ima v rokah tablico: »Vsi različni, vsi enakopravni!«

PRVI DNEVI V VRTCU

Napočil je dan, ko se z otrokom prvič odpravite v vrtec. Prvi dan je morda najtežji, saj postavi tako vsa kot otroka v dokaj neznano situacijo. Vsak naslednji dan bo v tem smislu lažji, kajti čez čas se boste v vrtcu počutili kot doma, bolje boste poznali ritem skupine in vzgojitelje. Po drugi strani je za marsikaterega otroka prvi dan povsem zadovoljiv, saj pridejo z določeno čustveno rezervo od doma, lahko se oprejo na roditelja, ki uvaja, in marsikateri otrok se niti ne zaveda, da je to le eden od dni, ki ga še čakajo (čeprav ste ga na to pripravljali). Mislijo si: »Z mamico/očkom sva s lepo poigrala. To je bila prijetna sprememba.« Ko otrok čez nekaj dni spozna, da gre zares, se prične bolj ali manj zavestno upirati. Zato je mnogo reakcij otrok na uvajanje zakasnelih in prvi dan ni vedno pokazatelj otrokovega odnosa do celotne situacije.

STISKE SKUPINE

Pri otrocih, ki so že »stare sablje« se lahko pojavi tekmovalnost, ljubosumje, zavist idr. Vsako skupino si lahko predstavljamo kot družino. Ko se v družini rodi dojenček, ga sestra ali bratec pričakata z mešanimi občutki. Poleg radovednosti in veselja se pojavijo še odklanjanje, občutki izgube ljubezni staršev, užaljenost ipd. Podobno se dogaja v skupinah. Od vzgojiteljev bo odvisno, koliko teh čustev bodo v skupini prepoznali in sprejeli. Iz svoje prakse se spomnim raznolikih negativnih reakcij do novih otrok, kot na primer: zaklepanje vrat pred novimi otroki, delitev igralnice na dva dela, zasedanje stolov pri mizi, prepoved igre ipd. Vendar pa so v heterogeni skupini, v kateri sem delal, stari člani skupine čez čas razvili naklonjenost do novih članov in so jim bili zelo v pomoč; za njih so skrbeli, jih vključili v igro, bili so zaščitniški ipd. O čustvih, ki so se vzbudila ob uvajanju, smo veliko govorili in otroci so ob tem na čustveni ravni mnogo pridobili.

STISKE OTROK

O regresivnih reakcijah otrok na uvajanje smo že govorili. Kot rečeno, se lahko te reakcije pojavijo šele čez čas. Uvajanje je proces, ki ni linearen in ni povsem predvidljiv. Zunanjemu opazovalcu se zdi kot pot, ki je polna vzponov in padcev. Otrok resda napreduje. Prav vsak dan napravi kak korak, ki mu bo kasneje pomagal ostati samemu v vrtcu. Vendar se ti koraki včasih kažejo kot nazadovanja, čeprav gre v resnici za reakcije, ki so nujne, da se proces uvajanja spelje tudi čustveno. Če bi šlo le za učenje, bi bilo enostavneje. Otrok bi se z boljšim poznavanjem drugih otrok in okolja vedno bolje počutil v vrtcu. Ker pa imajo otroci, tako kot odrasli, določene filtre, ki jim preprečujejo videti situacijo v celem – in jih tako obvarujejo pred prevelikim navalom novega in neznanega – se jim svet odpira postopoma, okno za oknom. Vsako novo odprto okno zahteva od otroka nek trud. A trud je bolj čustveni kot miselni. Če bi šlo le za učenje, bi se otroci kaj hitro navadili na novo. Reakcije, ki jih bomo omenili, niso regresivne, pač pa izvirajo iz povsem konkretne situacije, ki jo otrok doživi na sebi lasten način v skladu s fazo razvoja, v kateri se nahaja.

Otrok noče v vrtec

Jasno, da bi bil otrok na začetku obiskovanja vrtca raje doma. Vrtca se bo veselil šele čez nekaj časa, ko si bo našel prijateljčke in ko bo vzljubil vzgojiteljico in dejavnosti v vrtcu. Na začetku pa lahko pričakujemo, da bo otrok poskušal doseči, da ne bi šel v vrtec. Če ravno ne gre za skrajne reakcije, je zaželeno, da starši vztrajajo pri odhodu. Otroku lahko obljubite, da boste ves čas z njim in da bo vse v redu.

Ljubosumnost

Pojavlja se že pri jasličnih otrocih. Otrok reagira z ljubosumjem, ko opazi, da se posvečate drugim otrokom ali vzgojiteljici. Ne razume, zakaj so vam tuji otroci bolj pomembni kot on sam. Zato poskuša pridobiti vašo pozornost, zasede vaše naročje in vas strogo čuva. Ljubosumje se lahko pojavi tudi pri otrocih, ki so se doma že navadili deliti vašo ljubezen s sorojenci. Če opazimo, da je otrok ljubosumen, mu posvetite več pozornosti. Lahko mu povemo, da smo opazili, kako ljubosumen je in morda bo otrok povedal, kaj ga moti. Če otrok dopušča, se lahko skupaj z njim pridružite drugim otrokom. Tako otroka pospremite v svet drugih otrok, on pa ne bo imel občutka, da vas izgublja. Vsekakor pustite, da otrok izrazi ljubosumnost. Verjetno je otroku pomembno, da bi se tudi v vrtcu prepričal, da je vaš najljubši. Zdaj, ko ga pošiljate v vrtec, ima glede tega dvome. Povečana ljubosumnost je le poskus prepričati se o vaši naklonjenosti do njega.

Bojazen

Še posebej pri najmlajših lahko opazimo, da se nečesa prestrašijo ali da so ves čas v bojazni. Bojazen povzročajo novi zvoki, neznani ljudje, množica otrok, ki jih malček ni vajen itd. Starši lahko pomagata tako, da otroka počasi spoznate z okoljem in ljudmi. Nič ni narobe, če ste na začetku več časa z njim in skupaj odkrivata novo okolje.

Agresija

Otrok, ki ne razume, da mora v vrtcu deliti igrače ali da jih ne sme kar vzeti nekemu drugemu, bo morda reagiral z agresijo. Drugih načinov morda še ne pozna, zato se zateče k najbolj prvinskemu. Postopoma se bo otrok naučil odpovedati se nečemu ali na drugačen način pristopiti k vrstnikom, da bi dosegel svoje. Pomembno je, da otrokove agresije ne spregledate. Če hoče otrok koga udariti, ali pa je to že storil, mu najprej odločno povejte, da se to ne sme. Kasneje ste lahko bolj razumevajoči in pokažete otroku, da razumete, kaj ga je vrglo iz tira, da pa obstajajo drugi načini, kako nekaj dobiti. Lahko ste mu za vzor in mu v naslednji situaciji pokažete, kako je mogoče tudi drugače.

Agresija se lahko pojavi v zvezi s kakršnimi koli omejitvami, ki jih otrok ne sprejema. Starši lahko ravnajo po občutku in tiste omejitve, ki so pač nujne za življenje v vrtcu, dozirajo postopoma. Preveč omejitev, še posebej, če so za otroka nove, otrok ne more sprejeti kar naenkrat.

Nekateri starši so otrokove agresije veseli in jo razumejo kot znak, da bo odrasel v človeka, ki si bo znal izboriti svoje. Temu seveda ni tako, saj je agresija vedno znak stiske in nezajdenja. Starši, ki agresijo presojujejo drugače, imajo morda sami težave pri uveljavljanju.

Odklanjanje hrane

Hranjenje je zelo intimna izkušnja. Preko odklanjanja hrane še posebej najmlajši pogosto kažejo svoja čustva v zvezi s situacijo na splošno. Nekateri tako pokažejo svojo jezo na starše, saj je hrana nekaj, kar prihaja od staršev (še posebej, ko se otrok doji ali je hranjen). Na

splošno velja, da otroka ni potrebno siliti s hrano. Ko se bodo unesla čustva, bo tudi hrana spet nekaj, kar bo otrok z veseljem sprejel. Na drugi strani lahko odklanjanje hrane sovpadе z otrokovo trenutno nepripravljenostjo sprejeti vrtec kot tak. Okus hrane, ki se razlikuje od domačega, je lahko otroku neprijeten. Starši lahko otroku pomagajo tako, da kakšen grižljaj poskusimo tudi sami, sicer pa bo čas napravil svoje.

»Nočem spati!«

Tudi spanje je zelo intimna izkušnja. Otrok, ki je bil doma vaje nežnega uspavanja v svoji postelji, ob zvokih in vonjih, ki jih pozna, in po ustaljenem ritualu pred spanjem, morda ne bo kar prvi dan zaspal v vrtcu. V vrtcu ga namesto posteljice čaka ležalnik, namesto znanega rituala zvokov in vonjev pa nemirno vršenje otrok. Sploh prvi dnevi so povsem objektivno najbolj naporni za vse. Priprave na spanje so hlastne in živčne, pričakovanja velika, z njimi pa tudi strahovi. Ko bo skupina bolj utečena, se bo izdelal tudi stalen ritual pred spanjem in nemira bo manj. Pomembno, da smo pri uspavanju z otrokom in da mu nudimo celo več pozornosti in nežnosti, kot je bil tega vaje doma. Vi ste edini dejavnik, ki bo otroka spominjal na spanje doma, vse ostalo ga bo od začetka navdajalo z nezaupanjem. Če je le mogoče, naj otrok zaspi na ležalniku, ne pa v vašem naročju. Podobno velja za prebujanje. Ko se bo otrok zbudil, še krmežljiv in zmeden, vas bo potreboval, da ga mehko uvedete v svet budnih. Takrat je dobro, da ste prisotni v skupini. Če ste otroka uspavali, potem pa vas ni ob njegovem prebujanju, vam otrok pred spanjem ne bo več zaupal. Naslednjič raje ne bo zaspal, saj ve, da s tem ko zaspi, izgubi kontrolo nad vami.

Otrok joka, ko ga pridete iskat

Čeprav se je otrok imel povsem dobro v vrtcu, ga ob ponovnem snidenju s staršem objame val čustev. To ne pomeni, da je otrok trpel v vrtcu. V vaši bližini se je sprostil in izrazil svoje hrepenenje po vas, ki ga je v času dejavnosti v vrtcu potisnil v stran.

Hlipanje oziroma ihtenje

Obstajajo različni tipi joka, od katerih je hlipanje zagotovo izraz največje stiske. Hlipanje lahko ločimo od joka, ki izraža žalost, protest, bes, ali pa je reakcija na bolečino. Žalostni in jezni jok sta način, da otrok priklіče k sebi pomoč, kar pomeni, da na to pomoč računa. Jok je v tem smislu način komunikacije s svetom. Ihtenje pa izraža obup in kaže na to, da se je otrok zaprl sam vase in da ne komunicira več s svetom. Gre za čustveno izjemno močno reakcijo. Otrok, ki si ne želi ločitve s starem, a ga ta vseeno preda vzgojiteljici, bo sprva protestiral tako, da bo v joku kričal. Hlipanje se pojavi kasneje in je pogosto neutolažljivo, ustavi se šele, ko se otrok že popolnoma izčrpan ali zaspi. Če pride do ihtenja, naj vas vzgojiteljica o tem obvesti, vi pa bodite pripravljeni vrniti se po otroka. Najbolje bi seveda bilo, če do tega sploh ne bi prišlo.

Odložena reakcija na vrtec

Nekateri otroci, ki so prve dni korajžni, živahni in sprejemajoči, čez čas – teden ali dva - pokažejo prav nasprotno sliko. To lahko pojasnimo na več načinov:

- otrok pride v vrtec s »čustveno rezervo« od doma, ki se čez nekaj časa porabi.
- otrok misli, da je obiskovanje vrtca le nekaj začasnega, ko pa spozna, da gre zares, se upre.
- privzdignjeno razpoloženje v prvih dneh je pri nekaterih otrocih obrambna reakcija, ki prikriva stisko.

STISKE STARŠEV

Stopnja roditeljeve stiske je odvisna od narave odnosa, ki ga ima z otrokom, in od tega, koliko stresnih dejavnikov je v tem času prisotnih v okolju. Ni vseeno, ali je roditelj v tem času v službi, ali je študent/ka, ali pa je brez posebnih obveznosti. Vzajemen vpliv teh dejavnikov ni enoznačen. Če roditelj že hodi v službo, je tudi otrok že navajen vsakodnevnih ločitev. Če je roditelj pred vpisom v vrtec vse dneve preživel z otrokom, bo za otroka ločitev od starša bolj boleča. Če starša hodita v službo, otrok pa se je doma čuval pri sorodnikih, je zgodba spet drugačna. Sprememba se tiče cele družine in tudi starši se morajo privaditi na nov družinski ritem.

Še posebej pri jasličnih otrocih je ločitev nekaj, kar prizadene oba, tako otroka, kot roditelja, še posebej mater. Enoleten otrok se še ni povsem izvil iz simbioze z materjo. Potreba po simbiotičnem odnosu pa ni nekaj, kar bi zadevalo le otroka. Simbioza je vzajemen odnos, v katerem imata »koristi« tako otrok kot mater. Nekatero matere psihološko niso pripravljene spustiti otroka od sebe. To je zelo odvisno od partnerskega odnosa, ki vlada v družini. Če mater ne čuti dovolj povezanosti in ljubezenskega zlivanja s svojim partnerjem, bo ta del svojih naravnih potreb črpala iz odnosa z otrokom. Ta potreba po simbiozi včasih ni povsem zavedna. Pri uvajanju se kaže na različne načine. Po eni strani bo roditelj poskušal zavarovati otroka pred zunanjimi vplivi in ga bo v skupini priklepel nase, čeprav bi se otrok morda že želel podati k vrstnikom ali se igrati samostojno. Matere se lahko pri tem počutijo ogrožene, saj jih otrok na nek način zapušča. Po drugi strani se lahko potreba po simbiozi z otrokom kaže kot že kar pretirano odločen način uvajanja, kjer otroku sploh ne pustimo izraziti čustva navezanosti. Na ta način se roditelj poskuša obvarovati pred lastnimi čustvi, ki si jih težko prizna. Od tod težnja, da bi otroka kar pahnili v situacijo, saj se s tem izognemo procesu trganja vezi med nami in otrokom.

Eden od ključnih dejavnikov uvajanja je zaupanje staršev do osebja v vrtcu. Bodo znali poskrbeti za otroka? So dovolj dobra zamenjava za naš lasten odnos z otrokom? Če starši vrtcu ne zaupajo, bo tudi otrok manj pripravljen osamosvojiti se. Posebej pri jasličnih otrocih je čustven odnos roditelja do osebja in na splošno do ločitve eden glavnih momentov pri uvajanju. Nezaupanje izvira iz dveh dejavnikov. Prvi je objektivno nepoznavanje vrtca in osebja v njem, drugi pa je roditeljeva tesna zveza z otrokom, ki je niso pripravljene zrahljati, od tod pa tudi občutek, da za otroka nič ni dovolj dobro.

Izkušnja mamice:

»Dokler sam nisi prepričan, da je otroku v vrtcu lepo, toliko časa tudi otrok ne bo povsem zaupal vrtcu, kajti dobro čuti, kako se ti počutiš.«

Stisko doživlja večina staršev, ne glede na to, kako so se pripravili na uvajanje in kakšen odnos z otrokom imajo. Gledati, kako otrok joče ob slovesu, kako mu drug otrok iz rok puli igračko, kako mu morda ne prija hrana v vrtcu - ni enostavno. Roditelj trpi skupaj z otrokom in včasih se ni moč izogniti občutkom krivde, da delamo otroku nekaj slabega. Če bi lahko v tem primeru dali nasvet: »Bodite mirni, vse to je del uvajanja in skozi to mora iti vsak otrok,« in bi ta nasvet deloval, bi bilo res lepo. Morda je bolje reči, naj si roditelj, ki uvaja, poišče osebo, ki ji bo lahko zaupala svoje skrbi in stiske. Ta oseba je lahko partner, prijatelj, roditelj iz iste skupine, starši itd.

Izkušnje mamic:

»Ko greš iz vrtca in si pustil tam otroka, ki po možnosti še joka, te zaboli srce. Jaz sem se doma kar raztopila in sem jokala celo uro. In z mojim je bilo v bistvu vse normalno.«

»Meni je bilo uvajanje grozno. Doma moja punčka komaj kdaj joka, v vrtcu pa je precej pogosto in tega kar nisem prenesla. Bila sem jezna na vse skupaj, tega sploh nisem pričakovala.«

Ne morem verjeti, da lahko vzgojiteljici poskrbita za 10 otrok, jaz včasih še za enega ne morem. Zaradi truda ju spoštujem, ampak po drugi strani sem pa prav zaradi tega nezaupljiva. Tam otroci skačejo, se prerivajo, padajo, se kobacajo, tolčejo s trdimi predmeti...Potem pri kosilu jokajo, ker smo že vsi izmозgani in tisto kosilo izgleda...no, doma je res čisto drugače.«

S svojim sem bila prvi dan v vrtcu do kosila. Praktično vsi otroci - bilo jih je kakih 12 - so tri ure neustavljivo jokali. Vzgojiteljici sta poskušali krpiti, kar se je dalo.«

»Ni slabo, če se kar zjokaš. Treba se je sprijazniti. Tudi jaz sem potrebovala čas, da sem se navadila na nov ritem in v enem mesecu sem bila spet v redu.«

»Potem pa se je enkrat vse obrnilo in nikakor ni hotel z mano domov. Rekel je, da bi še ostal. No, to mi tudi ni bilo všeč.«

»Ko pustiš otroka vzgojiteljici, seveda tuli. Jaz sem počakala pred igralnico, da sem se prepričala, koliko časa bo jokal. Moj je jokal 10 minut. Saj se mi je trgalo srce, ampak ker sem verjela v svojo odločitev, je to čutil tudi sinko in sva se potem normalno uvedla.«

V nadaljevanju si bomo pogledali, zakaj se starši odločajo za prekratko ali predolgo uvajanje. Gre za primere, v katerih bi bilo moč objektivno reči, da je bil čas uvajanja neprilagojen situaciji.

Prekratko uvajanje:

Značilno je za starše, ki:

- so premočno navezani na svoje otroke in jih želijo na radikalen način odtrgati od sebe,
- se bojijo lastnih močnih čustev, ki bi se vzbudila ob uvajanju
- imajo sami izkušnjo boleče ločitve od staršev iz otroštva in s svojim otrokom na nek način ponavljajo lastno izkušnjo,
- so šibko navezani la svojega otroka
- so v težki bivanjski, finančni ali socialni situaciji

Predolgo uvajanje:

Značilno je za starše, ki:

- so v svoji starševski vlogi bolj negotovi,
- vežejo otroka nase,
- imajo izkušnjo boleče ločitve od staršev iz otroštva in želeli svojega otroka pred tem na vsak način obvarovati,
- imajo njihovi otroci že od prej težave pri prilagajanju

KAJ PA STISKE VZGOJITELJEV?

Na starše bi preložili preveliko breme, če bi od njih zahtevali, naj se poskušajo vživeti še v kožo vzgojiteljev. Saj so vendar vzgojitelji tisti, ki naj bi olajšali marsikatero stisko staršev! Pa vendar je poznavanje tega, kaj pri uvajanju doživljajo vzgojitelji, pomembno, ker vpliva na kvaliteto našega vzajemnega odnosa z njimi. Včasih starši opazijo, kako zelo se vzgojitelji trudijo. Občudujejo jih, kako zmorejo upravljati tako število otrok. Da, za to so se izobraževali in si pridobili izkušnje. Skupino otrok ne zna obvladati nihče tako dobro kot oni.

Izkušnja mamice:

»Res se trudita in sta jih že prvi teden naučili lepo jesti za mizo, pa zapeli so eni pesmico. V vrtcu se učijo reda, igrajo se skupaj, prav nič groznega nisem videla v času uvajanja.«

A včasih starši opazijo, da so vzgojitelji utrujeni ali da ravnajo z otroki nestrpno. Tudi to je realnost. Upoštevati moramo, da sta v jaslični skupini naenkrat prisotni le dve strokovni osebi – vzgojiteljica in pomočnica vzgojiteljice. Otrok pa je deset ali štirinajst. Večinoma so vsi novi in se še uvajajo, zato so nespretni, nebogljeni in zahtevajo veliko pozornosti. Resnično imamo občutek, da morajo biti vzgojitelji na več koncih hkrati. Čez čas se tudi oni utrudijo in niso vedno zmožni dati od sebe tisto najboljše.

Izkušnje mamic:

»Gledala sem vzgojiteljici, kako sta sami za 10 otrok, ves čas garata in verjamem, da sta na koncu dneva izmučeni. Mogoče sem zato lažje razumela, če sta kdaj izgubili živce in na primer otroke silili s hrano.«

»Vsaka jih ima po pet na rokah, delujejo mi že naveličane.«

Posebna zgodba je medoseben odnos staršev in vzgojiteljev, ki je lahko bolj ali manj harmoničen. Zato je toliko bolj pomembno, da se starši z vzgojiteljico vsaj enkrat srečajo že pred uvajanjem, saj lahko tako uskladijo svoje predstave o uvajanju ter določijo vloge v skupini. Starši lahko delno prevzamejo vzgojiteljsko vlogo in to vzgojiteljev sploh ne bo motilo, kvečjemu hvaležni jim bodo. Problem nastane, če se starši ne strinjajo z načinom vzgoje vzgojiteljev in do njih razvijejo rivalstvo. V takem primeru se lahko zgodi, da se starši vmešajo v nekaj, kar že ureja vzgojitelj. Slednjemu to ne more biti prijetno. Priporočljivo je, da se starši v skupini ne vmešavajo v delo vzgojiteljev in da jim o svojih pogledih povedo izven skupine, najbolje zjutraj pri prihodu. Na ta način ne tvegajo konflikta, ki bi bil v situaciji, ki je še vroča in nabita z emocijami, morda neizbežen.

Ena od lastnosti vzgojiteljev, ki jo starši nikdar ne pozabijo omeniti, je prijaznost. Staršem veliko pomeni, zato vzgojiteljem prijaznost tudi vračajo. Prijaznost postane staršem merilo za oceno vzgojiteljeve predanosti delu, predvsem pa otrokom. Prijaznost vzgojitelja je tisto, kar kaže na njegovo pripravljenost, da bo otrokom znal vzbuditi radost, da jih bo sprejel in imel rad. Vrtec je vendar kraj, ki naj bi nas navdajal z veseljem in radostjo! Osebnostno menim, da je prijaznost izjemna vrlina, ki naj bi jo vzgojitelj obvezno gojil. Vendar pa sem opazil, da se vzgojitelji in starši še posebej na začetku prevečkrat zapletejo v odnose, v katerih je prijaznost edini kriterij odnosa. Zgodi se, da se za prijaznost pogosto skrijejo čustva negotovosti in celo nezadovoljstvo. Če enkrat privzamemo, da je prijaznost tako pomembna in nujna, postane izjemno težavno izražati pomisleke, dvome in nestrinjanje. Kako bo roditelj vzgojitelju, ki je vedno nasmejan, povedal o težavnih stvareh? Velja tudi obratno. Zavedam se, da je »prijaznost« nekaj, kar prežema vrtec in da je skoraj nepodložna kritiki. Menim pa, da lahko

starši že od začetka vzpostavijo z vzgojiteljem odnos, ki je bolj realen in iskren. Vzgojitelji bodo taki naravi odnosa zagotovo sledili.

Nekateri starši želijo z vzgojitelji že od začetka skleniti bolj osebni odnos, s katerim si želijo zagotoviti njihovo naklonjenost. Starši imajo občutek, da edinole osebni odnos z vzgojiteljem nekaj pomeni, saj je tudi vzgoja njihovega otroka nekaj zelo osebnega. Praviloma se med nekaterimi vzgojitelji in starši resnično razvije skoraj prijateljski odnos. Pobuda za tak odnos prihaja s strani staršev, v ozadju pa je želja, da bi tako vplivali na kvaliteto vzgoje svojega otroka. Vzgojitelji, na drugi strani, so zavezani strokovnemu odnosu s starši in naj ne bi dajali prednost enim staršem pred drugimi. Strokovni odnos ne pomeni, da se z vzgojiteljem ni moč pogovoriti osebne stvari, vendar pa naj bi se te stvari striktno tikale vzgoje otroka. Menim, da strokovni odnos v resnici prinese več dobrega tako vzgojiteljem kot staršem. Zaradi preveč tesnega odnosa se stvari lahko predstavijo v drugi luči ali pa se zamolčijo (kar velja za obe strani). Stvari so seveda drugačne, če se starši z vzgojiteljem že od prej dobro poznajo.

ZLATA PRAVILA UVAJANJA!

- 1) Na uvajanje že predhodno pripravite sebe in otroka.
- 2) Otroku predstavite pozitivne vidike vrta, vendar sprejemajte tudi otrokova negativna čustva v zvezi z vrtcem.
- 3) Poskusite zgraditi iskren, zaupen in spoštljiv odnos z vzgojitelji v vrtcu.
- 4) Vzemite si dovolj časa za uvajanje.
- 5) Napravite si okviren časovni načrt uvajanja, ki pa ga po potrebi tudi spremenite.
- 6) V času uvajanja bodite do otroka bolj prizanesljivi in v njegovo življenje ne vnašajte preveč drugih sprememb in zahtev.
- 7) Otroka naj uvaja oseba, ki ima z njim dober in neobremenjen odnos.
- 8) Otroku naj prinese s seboj v vrtec najljubši igračko ali kak drug predmet, ki ga bo spominjal na dom.
- 9) Ustvarite prepoznaven ritual prihoda v vrtec in poslavljanja od otroka.
- 10) Na začetku uvajanja bodite otroku v pomoč pri vključevanju v družbo in pri vsakodnevnih opravilih v vrtcu. Pri tem ga počasi in z občutkom spodbujajte.
- 11) Otroku naj v vrtcu vsaj enkrat zaspi z vašo pomočjo in se ob vas prebudi.
- 12) Od otroka se vedno poslovite in nikdar ne izginite, ne da bi ga opozorili.
- 13) Držite se svojih obljub glede tega, kdaj boste prišli po otroka.
- 14) Ne dopustite, da bi otroku v vrtcu predolgo hlipal.
- 15) O dilemah v zvezi z uvajanjem se pogovorite z osebje v vrtcu, o svojih čustvih pa povejte bližnji osebi.

Pa srečno pot!

DODATEK

DVA PRIMERA UVAJANJA

Iz svoje prakse sem izbral dva primera uvajanja, s katerima želim zajeti časovni potek uvajanja in ponazoriti različne reakcije otrok in staršev. Oba primera sta vzeta iz dnevnika vzgojiteljev heterogene skupine otrok, starih od 1.5 do 5.5. let, v katero so se hkrati uvajali trije otroci. Za oba otroka lahko rečemo, da sta se v okviru možnega uspešno uvedla.

JANKO

ČAS	POTEK UVAJANJA	KOMENTARJI
1. teden	<p>Janko je 2-letni deček, ki se je pred prihodom v našo skupino enkrat že uvajal v jasliah, potem pa bila nekaj časa doma pri mami. Pred uradnim prihodom v našo skupino je s starši večkrat prišel k nam na obisk, tako da so ga otroci že poznali.</p> <p>V prvih dneh uvajanja je najbolj opazna njegova radoživost. Vseskozi ima na obrazu zadovoljen izraz, veliko se smeji, s čimer vpliva tako na otroke kot na vzgojitelje, da se z njim z veseljem družijo. Očetu se njegovo vedenje zdi imenitno in ga pri tem podžiga, mater pa je bolj resna, pedantna in zadržana, a skrbna in nežna.</p> <p>Nepredstavljivo je priden. Zadošča le namig vzgojitelja, naj kaj napravi in je takoj opravljeno. Igral se je, denimo, v peskovniku in bil pri tem vsa blaten. Ko smo mu predlagali, naj se gre v igralnico umiti, je takoj opustil igro in odšel z vzgojiteljem. Ko je pred spanjem vzgojiteljica omenila, če bi šel spat tudi Janko, se je le-ta že slekel in ležal na ležalniku.</p>	<p>Prejšnja izkušnja iz vrtca.</p> <p>Predpriprava – spoznavanje otroka z novim okoljem in ljudmi.</p> <p>Starši so Janka doma pripravljali na to, kako naj se vede v vrtcu. Janko v vrtcu pokaže svoj maksimum, vendar je ves čas prisoten občutek, da se pri tem zelo trudi, da bi ugodil nam in svojim staršem.</p>
2. teden	<p>Janko ima pri jutranjem prihodu krizo. Oklepa se mamice, ki je danes zato ostala z njim v vrtcu eno uro. Potem je zaspal na ležalniku. Na igrišču se je nekoliko razvedril, a nekako ni bil podoben sam sebi. Izvedeli smo, da je morebiten razlog v tem, da odhaja očka na daljšo službeno pot. Tudi mamica je pričela hoditi v službo, vendar pa ostane del jutra z sinkom, ko je ta v stiski. Mati se vključuje v igro in spodbuja Janka k aktivnosti.</p>	<p>Prva kriza. Čustvena rezerva, s katero je Janko prišel iz domačega okolja v vrtec, je porabljena. Zdaj si Janko dovoli pokazati svoje prave občutke. Situacijo nekoliko zaplete očetova odsotnost.</p>

	<p>V igralnici se je igral z vodo in bila trikrat popolnoma moker. Popoldan je polil čaj iz skodelice. Ko je bil utrujen, se je igral pometanje, polivanje, brisanje, spati pa ni več želel. Ko potrebuje tolažbo, poišče vzgojitelje in se pusti pocrkljati. Z drugimi otroci se igra malo in je zelo občutljiv, če ni tako, ko bi si želel, vendar ni agresiven do otrok.</p>	<p>Jankova kontrola (ki je bila razvojno gotovo nedaven dosežek) popusti. Opažamo prav nasprotno sliko od tiste na začetku. Deček ima veliko opraviti z vodo in umazanijo, kar je še preostanek iz faze toaletnega treninga, ko je moral te svoje težnje potlačiti.</p>
<p>3. teden</p>	<p>Očka je spet doma in ga včasih pripelje v vrtec. Janko še ne pusti, da bi takoj odšel iz skupine, a se potem kmalu zaigra, oče pa ga s svojo energičnostjo k temu spodbuja. Janko si zaradi očeta pridobiva še več simpatij med vrstniki. Zaspi težko in po dolgem premetavanju na postelji. Na ležalniku potrebuje dudko, prisotnost vzgojitelja in včasih tudi zaspi.</p>	<p>Janko težje zaspi, ker je čustveno vznemirjen. Pred spanjem potrebuje dudko, torej uveljavlja svoje regresivne težnje, ki jih mora preko dneva opuščati.</p>
<p>4. teden</p>	<p>Tako očka kot mamica odvajata Janka, da bi sesal cucelj. Janko ju uboga, ko pa je brez staršev, občasno vzame dudko iz police in se z njo tolaži. Večkrat opazimo njegovo slabše, nekoliko temačno razpoloženje.</p> <p>Zdaj ne zahteva več, da bi očka ali mamica ostala z njim v vrtcu. Rad pride v vrtec, se igra z ostalimi otroki, ima pa tudi trenutke, ko je slabše volje, takrat vzame dudko ali pride k vzgojiteljema v naročje. Včasih je pravi razgrajč in prav nič »čistunskega« ni več v njem, saj se rad umaže in poliva z vodo.</p>	<p>Starša menita, da je bi moral biti Janko v vrtcu brez dudke, vendar Janko še vedno potrebuje tovrstno tolažbo. Brez dudke bi mu bilo težje. S staršema se o tem pogovorimo in strinjata se, da mu jo lahko za nek čas še pustimo. (Uvajanje je namreč že samo po sebi zahtevno za otroka.)</p> <p>Uvajanje je končano. Janko si dovoli izraziti svojo občutljivost in poišče pomoč, izrazi pa tudi več »nepridnosti« in več agresivnega. Kot kaže je moral Janko v razvoju zaradi pričakovanj staršev pohiteti z nekaterimi dosežki, ki pa jih, ko je sproščen, ne vzdržuje - to bi od njega zahtevalo preveč kontrole. Menimo, da je zanj to dobro.</p>

MIRKO

ČAS	POTEK UVAJANJA	KOMENTARJI
1. teden	Prve dni uvajanja z mamico je previden, potem »razbojniški« in živahen, proti koncu tedna pa je po eni strani postavljaški, po drugi pa zelo ranljiv in občutljiv na mamičino druženje z drugimi otroki. Ni vaje, da mora deliti. Ko joka, spusti k sebi le mamico. Z otrokom, s katerim se pozna že od prej, je glasen in divjaški, brca in boksa proti njemu, a ne udari zares. Vzgojitelj ne upošteva in ne sprejema omejitev.	Mirku pri uvajanju pomaga prejšnje poznanstvo. Močno se bori s svojo ranljivostjo, nezajdenostjo in občutljivostjo, kar želi prikriti s poudarjeno postavljaškim nastopom. Določene karakterne poteze torej pri sebi obrne v nasprotje, a ta pozicija je zelo krhka. Pri mamici išče pomoč, do drugih odraslih pa je nezaupljiv.
2. teden	Z njim je lažje, če mamice ni v skupini, saj je ljubosumen nanjo, če se vključi v nego drugih otrok. Prvič se zaigra z vzgojiteljem in obširno ter doživeto razlaga vsebino igre, v kateri je najti veliko fantazij v zvezi s pošastmi.	Prvi kontakt z odraslim. Kot kaže Mirko niha nekje med varno in izogibajočo se navezanostjo. Izkazuje mnogo nezavednih agresivnostnih vsebin, ki ga verjetno strašijo.
3. teden	Zdaj je že brez mamice v vrtcu. Po njej večkrat povpraša. Opaziti je razcep med samozavestnim dečkom, ki je grob, ter nežno dušo, ki je potrebna skrbi in crkljanja. Slednjega si Mirko ne pusti pokazati in se ne pusti vzeti v naročje. Do otrok ima nadrejen odnos. Mati ga opozori, naj otroke raje boža kot tepe, kar Mirko upošteva in na grob način boža otroke, ko to sploh ni umestno. Včasih brez razloga udari otroka. V pogovoru z vzgojiteljem pove, da ga moti, ker je v vrtcu toliko otrok. Ob pripovedi se razneži in zajoka ter sprejme tolažbo. Povpraša po mamici. Ostali otroci ga odklanjajo, saj ruši norme skupine.	Pogreša mamico, brez katere se počuti izgubljen.
	Večkrat pove, kako ima že dovolj tega vrtca. Ob prihodu je njegova agresivnost na vrhuncu. Ščipa, ugrizne ter sune drugega otroka. V pogovoru z vzgojiteljem pove, da mu ni všeč v vrtcu, ker otroci ne posojajo igrač. Sam jih tudi ne bi posodil. Otroke davi, ker bi želel, da umrejo. Ko bo zrasel, bo petkrat večji, kot je B. (deklica, ki ga moti v skupini) in skače v zrak, da bi to pokazal. Sprašuje po mamici in je razočaran, ker pride ponj starejši brat. Večkrat najde pomoč vzgojiteljev in pokaže več nežnosti. Ker je prehlajen, ima poln nos, a ne more izpihniti sluzi, temveč ves čas poteguje noter.	Še vedno niha med zaupanjem in nezaupanjem v vzgojitelje. Svoje agresivnostne težnje skuša kontrolirati s pomočjo vedenjske strategije, ki pa ne zadošča.
		Prvič se čustveno sprosti v naročju vzgojitelja in izrazi svojo stisko.
		Ob ločitvi s starši protestira z jezo in agresijo, čustva žalosti si ne dovoli.
		Izrazi željo po tem, da drugih otrok ne bi bilo, da bi kar umrli. (Take fantazije so pri otrocih pogoste, a si jih ne upajo naravnost izraziti.)
		Način, s katerim skuša Mirko rešiti problem sluzi v nosu, simbolično kaže na močno težnjo po potlačevanju čustev (neuspešnem) in na strah pred lastno impulzivnostjo.
4. teden	Želi si prijateljstva z dečkom, v katerem vidi vzor moči in spretnosti. Pri vzpostavljanju kontakta je nespreten, saj kmalu, ko kaj ni po njegovem, odreagira z jezo in agresijo.	V večji meri se usmerja k vrstnikom in si izbere enega za vzor; deloma torej zapusti svojo vsemogočno pozicijo in se odpre sodelovanju.

KAZALO